

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

MARIN SARA

VANHOILLISLESTADIOLAISUUS JA KOULUKOKEMUKSET - KOLMEN LIIKKEES-
TÄ LÄHTENEEN OPETTAJAOPISKELIJAN KOKEMUKSIA

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2014

Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author Sara Marin	
Työn nimi/Title of thesis Vanhoillislestadiolaisuus ja koulukokemukset - kolmen liikkeestä lähteneen opettajaopiskelijan kokemuksia			
Pääaine/Major subject kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis pro gradu	Aika/Year 2014	Sivumäärä/No. of pages 57
Tiivistelmä/Abstract <p>Tarkastelen tutkielmassani vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä lähteneiden opettajaksi opiskelevien koulukokemuksia. Tutkimustehtäviksi muotoutuivat: 1. Millaisia koulukokemuksia on vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä lapsuutensa ja nuoruutensa viettäneillä luokanopettajaopiskelijoilla? 2. Miten vanhoillislestadiolaisuudessa opitut kiellot ja säännöt ovat muovanneet koulukokemuksia ja kasvua naisena?</p> <p>Tutkimukseni kirjallisuuskatsaus alkaa lestadiolaisuuden synnystä, jossa käsittelen lestadiolaisen herätysliikkeen syntyyn vaikuttaneita asioita. Tämän jälkeen käsittelen Lars Leevi Laestadiusta, joka on lestadiolaisen liikkeen "synnyttäjä" eli alulle panija. Alkuvaiheen jälkeen liike hajaantui ja vanhoillislestadiolaisuudesta tuli sen suurin ryhmittymä. Vanhoillislestadiolaisuuden alalukuina käsittelen liikkeen organisoitumista, liikkeen kulttuuria sekä naisten ja lasten asemaa liikkeen sisällä. Kirjallisuuskatsauksessa käsittelen myös koulukokemuksia. Olen kerännyt eri tutkijoiden ajatuksia, mitä koulukokemukset ovat ja mitä ne pitävät sisällään.</p> <p>Metodologinen viitekehykseni on saanut vaikutteita tutkimukseeni narratiivisuudesta ja fenomenologiasta. Kumpikaan näistä teoreettisista viitekehyksistä ei toteudu työssäni täydellisenä tutkimuksen alusta loppuun. Narratiivisuus tutkimuksessani viittaa siihen, että haastateltavat kertoivat kertomuksia omista koulukokemuksistaan ja elämästään. Fenomenologinen "vire" näkyy tutkimuksessani siten, että tutkin kokemuksia ja merkityksiä.</p> <p>Aineistokeruumenetelmänä olen käyttänyt haastattelua. Tutkimukseni haastateltavien määrä on kolme. Aineiston analysoimisessa olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimukseni löydöksistä nousi esiin: kasvaminen vanhoillislestadiolaisen yhteisön piirissä, turvallinen yhteisö, ahdistava yhteisö, erilaisuuden kokemus kouluyhteisössä, opettajan merkitys vaikeiksi koetuissa tilanteissa, luokkatovereiden asenne erilaisuuteen, selviytyminen omassa elämässä, oman kehollisuuden ja naiseuden kasvu ja koulukokemusten vaikutukset tulevaan omaan opettajuuteen.</p> <p>Tutkimukseni johtopäätökset ovat, että vanhoillislestadiolaisilla lapsilla on monia riskejä kokea koulussa toiseuden ja erilaisuuden tunnetta. Voidaan myös todeta, että opettajan merkitys vaikeissa tilanteissa nähtiin pettymyksenä. Opettajat eivät osanneet keskustella asiasta lasten kanssa. Tiukkojen sääntöjen kanssa eläneenä haastateltavat kokivat kehonsa vieraana, ja kehon ilmaisun vaikeana, jota vasta aikuisena ovat alkaneet kehittämään. Tulevina luokanopettajina haastateltavat haluavat luoda avoimempaa ja vuorovaikutuksellisempaa koulukulttuuria, jossa vanhoillislestadiolaisuus ei ole tabu.</p> <p>Asiasanat/Keywords vanhoillislestadiolaisuus, koulukokemukset, fenomenologia ja narratiivisuus.</p>			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Lestadiolaisuuden historia	6
2.1	Lars Leevi Laestadius	8
2.2	Vanhoillislestadiolaisuus	11
2.2.1	<i>Liikkeen organisoituminen</i>	13
2.2.2	<i>Vanhoillislestadiolainen yhteisö ja kulttuuri</i>	15
2.2.3	<i>Sukupuoliroolit ja naisten asema yhteisössä</i>	17
2.2.4	<i>Lapset yhteisön jäseninä</i>	20
3	Koulukokemukset	23
3.1	Metodologinen viitekehys	24
3.1.1	<i>Itseymmärrys tutkijana</i>	29
4	Tutkimuskysymykset	31
4.1	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	31
4.2	Tutkimusaineisto	33
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	34
5	Tulokset	37
5.1	Kasvaminen vanhoillislestadiolaisen yhteisön piirissä	37
5.1.1	<i>Turvallinen yhteisö</i>	39
5.1.2	<i>Ahdistava yhteisö</i>	39
5.2	Erilaisuuden kokemus kouluyhteisössä	41
5.2.1	<i>Opettajan merkitys vaikeiksi koetuissa tilanteissa</i>	42
5.2.2	<i>Luokkatovereiden asenne erilaisuuteen</i>	44
5.3	Selviytyminen omassa elämässä	45
5.3.1	<i>Omaan naiseuteen ja kehoon tutustuminen</i>	47
5.3.2	<i>Koulukokemusten merkitys omaan opettajuuteen</i>	48
6	Pohdinta	50
	Lähteet	53

1 Johdanto

Graduni aihepiiri on jo pitkään kiinnostanut minua. Vanhoillislestadiolaiseen perheeseen syntyminen ja siinä kasvaminen ovat muovanneet oman polkunani omanlaisekseen. Olen syntynyt ja kasvanut Pohjois-Pohjanmaalla, jossa liikkeen kannatus on hyvinkin voimakasta. Nuorena muutin maailmalle, jolloin liikkeen vaikutus ja sen näkyminen omassa elämänpäiressä oli äärimmäisen vähäistä. Vuonna 2011 pääsin opiskelemaan Oulun yliopistoon taito- ja taidepuolen luokanopettajaksi, jolloin koin liikkeen vaikutukset hyvin voimakkaana. Oulun katukuvassa, erityisesti siis ihmisissä vanhoillislestadiolaisuus näkyy selkeästi. Jokaisessa työyhteisössä tai opiskeluyhteisössä on myös lestadiolaisia. Tätä en sano siksi, ettei niitä saisi olla, vaan että se muokkaa usein luokkahenkeä, keskustelua ja tapoja. Vanhoillislestadiolaiset opiskelijat jäävät pois opiskelijayhteisön yhteisistä illanvietoista ja muista ryhmäytymistä edistävistä aktiviteeteista. Syynä ovat usein alkoholi ja vääränlainen seura. Vanhoillislestadiolaisilla on paljon asioita, joita he eivät hyväksy, koska pitävät niitä syntinä. Vanhoillislestadiolaiset viettävät aikaansa mieluiten toisten uskonsisarien ja -veljien kanssa, ei "epäuskoisten" seurassa.

Ajattelen puhtaasti myös oman taustanikin takia, että jokainen on oikeutettu omaan henkilökohtaiseen uskoon, ja saa elää sitä todeksi valitsemallaan tavalla. Mutta sitä en voi ymmärtää, miksi vanhoillislestadiolaisuus on edelleen tabu. Se on tabu liikkeen omille jäsenille, sillä heidän on hyvin vaikea tuoda vakaumustaan suoraan ja reippaasti esille, vaikkakin sen lähtökohtaisesti pystyy hyvin usein näkemään ihmisen ulkonäöstä, puheista ja perhe-taustasta. Myös liikkeeseen kuulumattomien on vaikea puhua siitä, sillä avoimuuteen ei vain ole totuttu. Tähän asiaan törmäsin heti, kun palasin takaisin Ouluun ja aloitin opinnot. Millään kursseilla asiaa ei nostettu oikeasti "pöydälle", jotta sen alueellista merkitystä olisi todella voitu pohtia. Se tulee näkemään omassa tulevassa opettajan ammatissa eli asia on tärkeä, eikä sitä ole aiheellista sivuuttaa. Monikulttuurisuutta on yhä enemmän kouluis-samme; sitä tulee pystyä käsittelemään ja pohtimaan, jotta tulevalla luokanopettajalla on ymmärrystä kohdata ja käsitellä lapsia ja vanhempia työssään.

Itse kuitenkin nostin asian esille monillakin kursseilla, jolloin sain aikaan melkoisia väitte-lyitä. Asia on arka. Siitä ei ole totuttu puhumaan ja sen esiin nostaminen voi saada hyvin-kin isot defenssit aikaan. Juuri tämän vuoksi asiasta tulisikin puhua ja keskustella. Olisi

hyvä olla tietoinen lestadiolaisuuden monista vaikutuksista yksilön elämään. Lähtökohta on nurinkurinen, jos asiat ovat heti vastakkain. Miksi näin on?

Itse olen aikuisiällä hyvin avoimesti puhunut omista juuristani ja saanut sen mukana paljon hienoja keskusteluja aikaan monenkin ihmisen kanssa. Asia koskettaa monia erityisesti tällä alueella, vaikka se ei olisikaan henkilökohtainen. Ajatukseni yhteisöstä ovat muok- kaantuneet ja muuttuneet ajansaatossa hyvinkin paljon. On ollut antoisaa keskustella aiheesta niin liikkeestä lähteneiden, liikkeessä olevien ja liikkeestä mitään tietämättömien kanssa. Jokaisesta kohtaamisesta olen aidosti iloinen, ja jokainen hyvä keskustelu on muo- vannut myös omia asioitani ja suhtautumistani.

Vanhoillislestadiolainen liike on murroksen kourissa, joka näkyy monina uusina tutkimuk- sina liikkeen piiristä. Liikkeestä lähteneet ovat kirjoittaneet kirjoja kokemuksistaan ja net- tikirjoittelu on ollut vilkasta. Monimuotoisuus lisääntyy koko ajan myös liikkeeseen kuu- luvien elämässä. Vanhoillislestadiolainen liike on Suomen suurin herätysliike. Liikkeen normit ja tavat näkyvät ja kuuluvat tietyllä tavalla kaikkialla Suomessa, mutta erityisesti täällä Oulussa ja sen ympäristössä.

Naisten asema on herättänyt paljon keskustelua vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä. Per- heiden ja erityisesti äitien väsymys ja uupumus ovat olleet esillä kirjojen Taivaslaulu (Rauhala, 2013) ja Usko, toivo ja raskaus (Ruoho & Ilola, 2014) kautta. Naisena katson liikkeessä olevia naisia omien kokemusteni ja ajatusteni läpi. Liikkeen sukupuoliroolien välillä on syvä kuilu, ja sen tutkiminen ja esille nostaminen on ainoa keino kaventaa tätä kuilua.

Naiseus näkyy myös tutkimuksessani vahvasti, sillä olen haastatellut kolmea liikkeestä lähtenyttä aikuista naista. Naiset ovat iältään 22–32 -vuotiaita, ja he kertovat kokemuksis- taan myös omaan naiseuteensa peilaten. Oman naiseuden kasvuun liittyy myös kokemus naiseudesta oman äidin kautta. Yhteisön naiskuva myös muokkaa ja vaikuttaa oman nai- seuden löytämiseen ja kasvamiseen, sen vuoksi koin tärkeäksi nostaa asiaa esille myös tässä tutkimuksessani. Seuraava lainaus on Rauhalan (2013) kirjasta otettu. Otin tekstin tähän sen vuoksi, että kuvaus on mielestäni todellinen ja aito monenkin liikkeessä elävän naisen kokemusmaailmasta. Minkälaisen kokemuksen tyttö saa naiseudesta, jos koko lap- suutensa on saanut nähdä äidin kantamassa ja hoitamassa lapsia?

”Kävelen tuttuja mukulakivikatuja, pysähdyn torinrantaan ja kanavan halkaisemaan puistoon, katson maailmaa niin kuin pitkään toisaalla viipynyt katsoo, samaan aikaan läheltä ja etäältä, niinkö kaikki oli, on.

Minä ikävoin enkä ikävöi.

Ihmiskuvastimesta näen mikä minä olen.

Olen kahlittu nainen.

Olen vatsani vanki enkä pysty suunnittelemaan elämää yhdeksää kuukautta edemmäs. Ainoa kalenterini on kuukautiskierto. Minä vuodan verta, minä lakkaan vuotamasta, minä kannan lasta, minä lakkaan kantamasta ja vuoden taas, ja siinä on kaikki, mitä minun on lupa odottaa.

Minä työnnän vauvanvaunuja, kun vaahterat hehkuvat keltaisina. Kun krookukset nousevat mustasta mullasta, vatsanahkaani potkivat uudet pienet jalkaterät. Ja kun vaahterat ovat taas keltaiset, minä haen ullakolta rattaisiin vauvankopan, joka ei ole ehtinyt pölyyntyä.

Makaan selälläni airottomassa soutuveneessä ja odotan. Odotan, että aallot ja tuuli kuljettaisivat minut vihdoon rantaan. Katson hiljaa ja liikkumatta lokkien kirkunaa ja kalanhakupy-rähdyksiä, valkoisia vahvoja siipiä, jotka kuljettavat pois ja tuovat takaisin. Mustina öinä katson tähtiä, rukoilen Jumalalta sopivia tuulia ja suojaisaa säätä, kääriydyn myttyrälle kosteaan makuupussiin, jonka lämpö ei pidä. Kirkkaina päivinä näen kimaltavan veden ja horisontin, jossa kaksi sinisen sävyä lepää vieretysten, eikä kauniimpaa ole. Mutta sitten nousee taas myrsky, sade kastelee ja aallot kasvavat, veneeni keinuu eikä rantaa näy missään, ja minä voin pahoin.

Olen elämän ja kasvun kuluttama nainen, nuorena vanhentunut. Peilistä näen vieraan kalpean hahmon, jonka sameisiin silmiin on vaikea kohdistaa katsetta ja jonka kirsikkasuuhun on kasvanut riisipiirakkareuna. Keho, jolle on tapahtunut liian paljon liian lyhyessä ajassa, kohmettuu. Sen täytyy vaihtaa sisältä kantautuva meteli. Se kuuluu huonosti myös ulkoa tulevat äänet. Kuka puhui? Mitä hän sanoi? Mihin musiikki katosi?” (Rauhala, 2013, s. 38-39.)

Näitä edellä mainittuja asioita työstäessäni päädyin tutkimaan liikkeestä lähteneiden vanhoillislestadiolaisten alakoulukokemuksia ja toiseuden tunnetta. Uskonnollisista asioista puhumattomuus siirtyy myös kouluihin, joissa ei usein osata käsitellä oikein kyseisiä asioita. Kun asioista ei puhuta, jää lapsille monista asioista ikävä muisto ja jopa vääränlaisia luuloja. Jokaisessa haastattelussa nousi näitä asioita esille. Vahva toiseudentunne myös näyttäytyy eri muodoissaan haastateltavien kokemuksissa.

Tutkimukseni olen aloittanut johdannon jälkeen vahvasti historialla, koska hyvin harvat tuntevat vanhoillislestadiolaisen liikkeen juuria ja historiaa. Pääasiassa tiedetään liikkeen perustaja Lars Leevi Laestadius ja liikkeen ”syntilistä”. Itse liikkeessä kasvaneena en tiennyt liikkeen historiasta juuri mitään. Tämän vuoksi koin tärkeäksi, että aloitan 1700-luvulta käyden läpi suurimmat vaiheet ja murrokset. Jos ei tunne tai tiedä historiaa, on monien asioiden ymmärtäminen huomattavasti vaikeampaa.

Tutkimukseni aloitan lestadiolaisuuden synnystä, jossa käsittelen lestadiolaisen herätysliikkeen syntyyn vaikuttaneita asioita. Tämän jälkeen käsittelen Lars Leevi Laestadiusta, joka on lestadiolaisen liikkeen ”synnyttävä” eli alulle panija. Alkuvaiheen jälkeen liike haajautui ja vanhoillislestadiolaisuudesta tuli sen suurin ryhmittymä. Vanhoillislestadiolaisuuden alalukuina käsittelen liikkeen organisoitumista, liikkeen kulttuuria sekä naisten ja lasten asemaa liikkeen sisällä. Naiset ja lapset otin tarkempaan tarkasteluun, koska kaikki haastateltavat olivat naisia. He ovat pohtineet omaa naiseuttaan ja työstäneet sitä monilakin eri tavoilla, koska ovat lähteneet liikkeestä pois nuorina. Samoin jokainen heistä on elänyt lapsuuden vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Jokaisen lapsuudenperhe on ollut täysin vanhoillislestadiolainen ja liikkeessä oleminen on näkynyt hyvin vahvasti kaikkien lapsuus- ja koulukokemuksissa.

Koulukokemukset kolmen liikkeestä lähteneen opettajaopiskelijan kertomana ovat tärkeitä senkin vuoksi, että haastateltavat kertovat miten oma tausta tulee vaikuttamaan ja näky-mään tulevassa opettajan työssä. Jokainen heistä painotti avoimuutta ja keskustelun tärkeyttä. Vaikeneminen ja puhumattomuus saattavat luoda lapsille väärää luuloja opettajan asenteista ja ajatuksista. Monikulttuurisuuden kohtaaminen opettajan työssä on hyvin oleellinen osa-alue. Tämän vuoksi olen valinnut haastateltaviksi entiset vanhoillislestadiolaiset.

Teoreettinen viitekehys alkaa koulukokemuksista, jossa käyn läpi aikaisempia tutkimuksia niistä. Tutkimuskohteenani ovat koulukokemukset, joten tämän vuoksi on oleellista käydä läpi aikaisempia tutkimuksia. Metodologinen viitekehys koostuu narratiivisuudesta ja fenomenologiasta. Narratiivisuudesta ja fenomenologiasta olen saanut vaikutteita tutkimukseeni, mutta eivät toteudu puhtaana metodologiana tutkimuksen alusta loppuun. Olen ottanut molemmista metodologioista sen, mitä olen katsonut palvelevan tutkimustani. Narratiivisuus näkyy tutkimuksessani haastateltavien kertomusten kautta. Haastateltavat kertoivat haastattelussa kertomuksina koulukokemuksiaan. Käytän tutkimuksessani myös omaa tietämystäni vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä. Olen myös itse entinen vanhoillislestadiolainen ja opettajaopiskelija, eli menen samaan viitekehukseen haastateltavien kanssa. Oma kerrontaa ja omia ajatuksia kirjoitan tutkimuksen eri kohdissa. Olen saanut tutkimukseeni vaikutteita fenomenologiasta kokemusten tutkimisen kautta. Tutkin tässä tutkimuksessani koulukokemuksia.

Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Millaisia koulukokemuksia on vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä lapsuutensa ja nuoruutensa viettäneillä luokanopettajaopiskelijoilla?

2. Miten vanhoillislestadiolaisuudessa opitut kiellot ja säännöt ovat muovanneet koulukokemuksia ja kasvua naisena?

2 Lestadiolaisuuden historia

Lestadiolaisuus ei syntynyt tyhjiöön, vaan sen syntymistä edelsivät monet paikalliset kansanherätykset. Edeltävien kansanherätysten voidaan katsoa valmistaneen maaperää sekä Lars Levi Laestadiuksen uskonnolliselle herätykselle, että herätystoiminnalle, joka alkoi hänen kääntymyksestään 1845 - 46. Useat pohjoisen Ruotsin alueiden asukkaat Västerbotenissa ja Norlannissa Suomen peräpohjola mukaan lukien olivat liittyneet 1700-luvulla eri pietistisiin kansanherätyksiin. Kirkkohistoriassa näistä liikkeistä on käytetty nimeä lukijaisuus (läseriet). Lukijaisuus- nimi kuvaa sitä, että tavallisella ihmisellä eli maallikolla on oikeus ja kyky tulkita raamattua ja muuta uskonnollista kirjallisuutta (Pentikäinen, 1995, s. 283-285.)

Vahvaa uskonnollista perustaa vahvisti pohjoisilla syrjäseuduilla pyhärukousinstituutio, joka oli evankelisluterilaisen kirkon jo vuosisata aikaisemmin kehittämä (Pentikäinen, 1995, s. 283). Tämä oikeutti sen, että säännöllisiä jumalanpalveluksia oli lupa pitää syrjäisimmissäkin kylissä. Kyläjumalanpalveluksien maallikot sekä myöhemmin pyhärukousinstituutio mahdollistivat käyttökelpoisen organisaation lestadiolaisherätyksen edetessä. Ei ollut harvinaista, että näissä maallikkoherätyksissä esiintyi kirkonvastaisuutta ja separatistisia painotuksia (Pentikäinen, 1995, s. 285.)

Lestadiolaisuuden maaperän muokkaajina on katsottu olevan lukijaliike, ns. Viklundin herätys sekä herrnhutilaisuus. Viklundin herätykseen aloittivat ja sitä levittivät ns. kielillä puhuvat hurmossaarnaajat. Ensimmäiset hurmossaarnaajat (1773) olivat 13 ja 11-vuotiaat tytöt (Aikio, 1987, s. 12.) Kielillä puhuminen tapahtui niin, että lyhyen aikaa kestäneiden kouristuksentapaisten nytkähdysten jälkeen tyttöjen kerrotaan vaipuneen tajuttomuuden tilaan. Tässä tilassa he saarnasivat 10-30 minuuttia ihmisille parannusta. Enimmillään hurmossaarnaajia oli vuonna 1775, jolloin heitä esiintyi 87, sittemmin määrä väheni nopeasti (Pentikäinen 1995, s. 285; Pentikäinen 1993, s. 14)

Myöhemmin liike imi herrnhutilaisvaikutteita herätysliikkeen vaikuttajan Nils Viklundin kääntymisestä herrnhutilaisuuden kannattajaksi ollessaan Tukholmaan karkotettuna v. 1777. Tämän jälkeen Viklund palasi vielä Ylitorniolle, mutta jo heikentynyt liike ei palanut enää entiselleen. Viklundin liikkeen vaikutus hurmosilmiöineen näyttää vähemmässä määrin esiintyneen Enontekiöillä, Karesuvannossa ja Koutokeinon puolella (Pentikäinen,

1993, s. 14 ; Pentikäinen, 1995, s. 285). Ennen lestadiolaisuuden saapumista myös esim. Simossa mainitaan vaikuttaneen laaja paikallinen herätys ”liikutuksineen” (Pentikäinen 1992, s. 314-318 ; Pentikäinen, 1995, s. 286). Lehtolan mukaan yhtenäistä (1997, s. 38) aikaisemmilla herätysliikkeillä ennen lestadiolaisuutta oli ankara lakisaarna ja saarnamiehet, jotka julistivat tuomiosaarnaansa ja vaativat ihmisiä parannukseen. Myöhemmin lestadiolaisuus sulatti nämä paikalliset herätysliikkeet kuten monet muutkin pohjoisen Skandinavian ja Suomen ekstaattiset kansanherätyksen itseensä (Pentikäinen, 1995, s. 286).

Kirkkohistoriallinen tutkimus on tähän asti jättänyt suurta huomiota vaille sen, että lestadiolainen liike oli Laestadiuksen eläessä, etenkin ensimmäisen vuosikymmenensä leimallisesti saamelainen liike (Pentikäinen, 1995, s. 294). Myös Lehtolan mukaan (1997, s. 38) liikkeen alkuhistorian saamelaisia vaiheita on valotettu vasta viimeaikaisissa tutkimuksissa. Kun vuonna 1845 tapahtuivat ensimmäiset ”liikutukset”, hurmukseen tulleet olivat saamelaisia. Tästä alkoi herätysliikkeen maanvyörynomainen eteneminen. Samalla aallonharjalla eteni raittiusasia. Aikalaisten arvioiden mukaan lestadiolaisalueet melkein ”kuivuivat”, kun viinan ostajat ja myyjät tulivat herätykseen. Laestadius organisoikin nopeasti laajenevan yhdistetyn raittiuslähetti- ja saarnamiestoiminnan. Ensimmäinen lähetti oli Pekka Raattamaa, liikkeen tulevan maallikkojohtajan Juhani Raattamaan (1811-1899) veli (Pentikäinen, 1995, s. 294.)

Laestadiuksen saarnamieskoulu aloitti toimintansa (1846), ja 1848 aloittivat toimintansa Laestadiuksen ja Lapin seurakuntien lastenopetusta varten järjestämät lähetyskoulut, joiden koulumestarina toimi itse Juhani Raattamaa (Pentikäinen, 1995. s. 294). Laestadius itse koulutti heitä, ja tällaisia koulutettavia olivat esimerkiksi Koutokeinon ”verilöylyyn” osallistuneet Lars Haetta ja Anders Baer. Haetta ja Baer olivat hyvin jyrkän linjan lestadiolaisia, joiden kirjoitukset henkivät voimakasta uskonnollisen lakitekstin hurmioita, ja käytös johti lopulta äärimmäisyyteen ja uskonnolliseen fanatismiin. Verilöylyssä 1852 tapettiin viinan kauppias, nimismies ja mukiloitiin pappi puolikuoliaaksi (Lehtola, 1997, s. 38-40.) Kylästä kylään siirtyneet lähetyskoulut antoivat opettajina toimineille maallikkosaarnaajille erinomaisen toimintakentän liikkeen sanoman levittämiseksi. Herätyksen leviämistä edisti myös saamelaisten liikkuva elintapa (Pentikäinen, 1995. s. 294.)

Karesuvannon ulkopuolelle lestadiolaisliikkeen tiedetään ajautuneen ensiksi Muonioon ja Enontekiölle. 1840-luvun loppuun mennessä liike oli ehtinyt Suomessa ainakin jo Kittilään, Kolariin, Turtolaan, Ruotsin- ja Suomen Ylitorniolle ja Ruijan Altaan. 1850-luvulla

liike jatkoi kasvuaan pitkin Ruijaa ja Tornionlaaksoa edeten syvemmälle Suomen puolelle, Rovaniemelle, Pudasjärvelle, Sodankylään, Nivalaan, Kalajoelle jne. (Pentikäinen, 1995, s. 294; Lohi, 1997, s. 38.)

Lestadiolaisuutta on pidetty yhden miehen toiminnan tuloksena, joka sai myös hieman vaikutteita pohjoismaisista herätysliikkeistä. Samoin se on tunnettu leimallisesti 1860-luvulta lähtien suomalaisena liikkeenä, joka jakaantui myöhemmin moneen eri suuntaukseen (Lehtola, 1997, s. 38.) Lestadiolaisuus ei levinnyt niin laajalti muissa maissa kuin Suomessa. Ruotsissa ja Norjassa lestadiolaisuus jäi vähemmistön liikkeeksi. Amerikkaan lestadiolaisuus levisi 1860-luvun puolivälissä Norjasta Minnesotaon ja Michiganiin muuttaneiden suomalaissiirtolaisten välityksellä (Palola, 2010, s. 14-15).

2.1 Lars Leevi Laestadius

Lars Leevi Laestadius (1800-1861) oli juuriltaan saamelainen. Hän syntyi rutiköyhään uudisasukaskotiin. Hänen isä Carl Laestadius oli uudisviljelijäksi siirtynyt vuorivouti, ja hänen äitinsä Anna Magdalenan mainitaan saaneen vaikutteita ruotsalaisesta lukijaliikkeestä. Myöhemmin Laestadius itse tutustui lukijaisuuteen ja kertoo tunteneensa tiettyä vetoa siihen (Pentikäinen, 1995, s. 286.) Laestadius oli äitinsä puolelta eteläsaamelainen, ja isänsä puolelta kauan Lapissa vaikuttanutta pappissukua. Itse hän myös vietti koko lapsuutensa saamelaisessa ympäristössä. Paikkakunnalla puhuttiin Luulajan saamea, joka oli myös Laestadiusen äidinkieli (Pentikäinen & Pulkkinen, 2011, s. 8.)

Laestadius suoritti papintutkinnon Härnosandissa 1825, jonka jälkeen hänet nimitettiin Karesuvannon kirkkoherraksi. Seurakunta koostui pääosin nomadisaamelaisista ja suomalaisista uudisviljelijöistä. Laestadiusen piti opetella pohjoislapin ja suomen kielet, jotta hän pystyi myöhemmin suorittamaan julistustoimintaansa (Pentikäinen, 1995, s. 286.) Luulajan saamesta ja Karesuvannossa pohjoissaamesta hän yhdisteli kirjakieleksi ns. "kotalapin", jota hänen mukaansa puhuttiin lapinkodissa (Pentikäinen & Pulkkinen, 2011, s. 8). Kuitenkin Lehtolan mukaan (1997, s. 38) "kotalappia" ei puhunut muut, kuin Laestadius itse. Laestadius kirjoitti myös paljon hengellisiä kirjasia itse kehittämällään uudella kirjakielellä kotalapilla (Pentikäinen, 1995, s. 286) Saamelaisuus näkyi Laestadiusessa ennen kaikkea siinä, että hän oli omaksunut tiettyihin saamelaisten uskomusolentoihin liittyvän mytologian: hän uskoi vakaasti esimerkiksi maahiseenkin.

Laestadiuksella oli papintoimen ohella monipuolinen lappologian tutkimusintressi. Laestadius harrasti luonnontieteitä, ja niistä erityisesti kasvitiede oli hänelle läheistä. Häntä pidettiin aikanaan Skandinavian tunturikasvien parhaana tuntijana. Hän suoritti useita kasvitieteellisiä tutkimusmatkoja niin tunturialueille kuin Etelä-Ruotsiinkin. Hän myös julkaisi tutkimusmatkoistaan huomiota herättäviä tutkimuksia ruotsalaisissa tieteellisissä julkaisusarjoissa. Laestadiuksella oli myös lehtimiehen sivurooli vuosina 1852-54 hänen kustantaessaan ”*Ens Ropandes Röst i Ögnen*”-aikakausilehteä. Nimi viittaa Laestadiusen Lapin herättäjänä voimakkaasti myyttiseksi esikuvakseen kokemaansa Johannes Kastajaan: ”huutava ääni korvessa”. Useimmat lehden kirjoitukset olivat Laestadiusen kirjoittamia, ja lehdellä oli vahva taistelujulkaisun luonne. Laestadiusen tieteellisiin suurtöihin kuuluu myös uskonnonfilosofinen teos 1851 ”*Dårhushjonet*” (Hulluinhuonelainen), ja ”*Crapula mundi*” 1968, jossa hän esitti arvostelunsa ajan valistusperäistä rationalismia ja kuollutta kirkollista uskoa vastaan (Pentikäinen, 1995, s. 288.)

Lars Leevi Laestadius on myös yksi saamelaismytologi. Hän tutki saamelaista mytologiaa, jota hän myöhemmin käytti hyväkseen taistellessaan vanhaa uskoa vastaan, mutta myös pyrkiessään saarnoissaan sisään saamelaiseen kulttuuriin (Lehtola, 1997, s. 38.) Laestadius myös kirjoitti saamelaismytologiasta useita osia, jotka julkaistiin vasta 165 vuotta valmistuksen jälkeen. Pentikäisen ja Pulkkinen mukaan (2011, s. 11) merkittävin syy tekstin julkaisemattomuuteen ja ”unohtamiseen” oli Lars Levi Laestadiusen nimeä kantava herätysliike. Herätysliikkeen suuri kasvu ja jälkimaine johtivat myös hänen eri tiedemiesprofiilinsa sivuuttamiseen. Laestadius ei edes kuollessaan 21.2.1861 mieltänyt itseään uuden herätysliikkeen alkuunpanijaksi. Laestadiusen seuraajia alettiin kutsua 1870-luvun puolivälistä ”lestadiolaisiksi”. Liike tunnettiin 1900-luvun alun Suomessa Laestadiusta huomattavasti paremmin (Pentikäinen, 1995, s. 283) Laestadius omistautui kuolemaansa (1861) saakka ”uskonnon piiriin kuuluville asioille” eli julistustyölle. (emt.,)

Materialismin vastainen taistelu olikin Laestadiusen tuotannossa läpinäkyvä motiivi, joka yhdistää mytologiset Fragmentit samankaltaisiin uskonnonfilosofisiin teoksiin *Crapula mundi* ja *Hulluinhuonelainen*:

...jokainen factum (noitalaitosta koskeva), joka meidän materialistisessa aikakaudessamme auttaa vahvistamaan uskottomien vakaumusten henkimaailman todellista olemassaolosta, on sen arvoista, että se tulee tutkia ja vetää näkyville, vaikkakin varmuus, joka tällä tavalla mahdollisesti sielun jatkuvasta tajunnasta kuoleman jälkeen voitetaan, vain vähän jos lainkaan auttaa ihmisen moraalista muuttumista, johon tarvitaan jotain aivan muuta kuin varmuutta jatkuvasta elämisen tilasta kuoleman jälkeen (Seurujärvi-Kari, 1994, 13-18).

Laestadiuksen uskonnollinen murros oli hyvin äkillinen, jota edelsi kodin ja ympäristön vaikutuksen ohella oma, elämänhistoriallisesti merkittävä tapahtumasarja. 1830- ja 1840-luvuilla Laestadiusta kohtasivat useat vastoinkäymiset, jotka pohjustivat tulevaa kääntymystä. Laestadius sairastui vuonna 1832 niin pahoin, että luuli kuolevansa. Sairaudesta johti saarnojen ”terävöitymiseen”. Laestadiuksen poika kuoli 1839, mikä oli hänelle suuri järkytys (Pentikäinen, 1995, s. 289.)

Laestadiuksen suorittama pastoraalitutkinnon 1843 muuttui myös samalla hänen elämänsä katsomuksensa. Tutkielmassaan ”Crapula mundi” (maailman kohmelo) hän leimasi aikansa liberaalis-demokraattiset pyrkimykset pinnalliseksi haihatteluksi ja katsoi kaupunkilaisveitoisen kulttuurin tosiuskonnosta vieraantuneeksi ja kansan luonnollista, yksinkertaista ja raitista elämää turmelevaksi. Kirkkoa kohtaan hänellä oli myös paheksuvat ajatukset, sillä hän katsoi kirkon kadottaneen suolansa pappien takerruttua yhteiskunnallisiin rientoihin ja yleistä mielipidettä liehakoivaan humanistiseen järkeisfilosofiaan (Pentikäinen, 1995, s. 291.)

Pentikäisen ja Paulaharjun mukaan (1995, s. 292; 1965, s. 27) Laestadiuksen elämässä käänteeseen tekevä kokemus oli ”Mariaksi”- nimittämänsä lapinnaisen kohtaaminen 1844 Åselessa. ”Maria”, joka kuului eteläsaamelaisalueen Åselen uuslukijaisiin, kertoi Laestadiukselle oman elämänsä hengelliset vaiheet. ”Mariaa” kuunnellessa Laestadius koki hengellisen murroksensa. Laestadiuksen keskustelu ”Lapin Marian” kanssa jää lestadiolaisliikkeen piirissä eläneen mytologian varaan yhtä paljon, kuin myös ”Maria”-nimikin. ”Lapin Marian”-nimi oli ilmeisesti Milla, mutta ”Mariana” hän peri sekä Jeesuksen äidin että Maria Magdalenan kuten myös ”syntisen vaimon” myyttiset perikuvat. Laestadius painotti tämän kohtaamisen elämänhistoriallista merkitystä huutavan äänessä: ”Olen muistava köyhää Mariaa niin kauan kuin elän ja toivon kohtaavani hänet kirkkaammassa maailmassa toisella puolen hautaa” (Pentikäinen, 1995, s. 292.)

Laestadius itse johtaa kääntymisensä ja siten myös liikkeensä juuret saamelaisiin; hän sai hengelliset osviittansa oppimattomalta lapinnaiselta. Laestadiuksen oman myöhemmän käsityksen mukaan varsinaisen herätyksen vuosi oli 1846, mutta jo vuonna 1845 hän koki ensimmäisiä ”arvomerkkejä” eli liikutuksia herätyksestä (Pentikäinen, 1995, s. 292.; Kinnunen & Hintsala, 2013, s. 9.)

Laestadius sai ottaa vastaan Pajalan kirkkoherranviran maaliskuussa 1849. Samana vuonna hänen toiminnastaan tehtiin kaksi valitusta. Herätys aiheutti monissa Ruotsin Lapin ja Län-sipohjan seurakunnissa mielialojen kiristymistä, väittelyjä, käsikähmiä ja käräjöintiä (Aikio, 1988, 72-78, 302-316; Pentikäinen, 1995, s. 292.) Näinä aikoina myös Laestadiusen terveys alkoi jälleen horjua ja hän kuolikin todennäköisesti vatsasyöpään 1861 – legendan mukaan viimeiset päivänsä lattialle levitetyllä karhunaljalla maaten (Pentikäinen, 1995, s. 292).

2.2 Vanhoillislestadiolaisuus

Lestadiolaisen liikkeen menneisyyttä leimaavat poikkeuksellisen monet erimielisyydet. Kun ensimmäinen lestadiolaissukupolvi alkoi väistyä 1800-luvulla, alkoi liikkeeseen syntymään ”eriseuroja”. Jakaantumisprosessiin vaikuttivat sekä erilaiset opilliset ainekset että maantieteelliset tekijät. Lestadiolaisuus ajautui 1890-luvulla kriisiin, joka laukesi 1900-luvun alussa. Tällöin lestadiolaisuus jakautui esikoisiin, uusheränneisiin, ja vanhoillisiin. Tätä prosessia on kutsuttu lestadiolaisuuden suureksi hajaannukseksi. Sovintoa jakaantuneet liikkeet yrittivät useasti, mutta tuloksetta (Lohi, 2007, s. 11.)

Suurimmaksi ryhmäksi muodostuivat vanhoillislestadiolaiset, joita johti Pekka Raittila. Vuonna 1906 tapahtui organisoituminen, joka johti seuraavalla vuosikymmenellä yhdistyksen perustamiseen vanhoillislestadiolaisen sisälähetystoiminnan tueksi. Vuonna 1912 alkoi myös ilmestyä vanhoillislestadiolaisten oma lehti (Siionin lähetyslehti) Kuitenkin SRK (Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys) voimistui vasta maailmansotien jälkeen (Huotari, 1981, s. 39.) Lestadiolaisuuden hajaannuksen aikaan syntyneissä pienemmissä suunnissa ehkäisykysymys ei muodostunut samalla tavalla normatiiviseksi yhteisön tiivistäväksi kuin vanhoillislestadiolaisilla (Toivio, 2013, s. 126).

1970-luvulta lähtien vanhoillislestadiolaisuus on ollut sekä toiminnaltaan että näkemyksiltään hyvin keskusjohtoinen. Vanhoillislestadiolaisilla on mm. televisioon ja syntyvyyden säätelyyn kielteinen kanta. Liikkeellä on myös omaa ainutlaatuisuuttaan korostava seurakuntakäsitys (Huotari, 1981, s. 43.) Leimallista vanhoillislestadiolaiselle opetukselle on oppi siitä, että oma yhteisö on Jumalan valtakunta ja ainoana yhteisönä maailmassa pelastuksen saaja. Liike näkee itsensä ainoana Pyhän hengen omaavana, Raamatun sanoman oikein ymmärtävänä ja tulkinneena joukkona (Kallunki, 2013, s. 67; Hurtig, 2013, s. 28.) Ainutlaatuinen seurakuntakäsitys tarkoittaa sitä, etteivät mitkään muut uskonnolliset ryh-

mät ole oikeita uskovaisia”, eivätkä tästä syystä voi päästä iankaikkisen elämän viettoon eli taivaan kotiin. Muiden uskontokuntien edustajat ja kannattajat joutuvat kadotukseen eli helvettiin. Kirkko kuitenkin näkee kaikki kristityt Jumalan valtakunnan jäseninä. Kirkon näkemysten mukaan valtakunnan jäsenyys on ylikansallista ja maailmanlaajuista (Hurtig, 2013, s. 29.)

”Tätä ajattelua heijastaa seuraava esimerkki: Eräs saarnaaja totesi puheessaan, että kaksi paikkakunnan nuorta, jotka olivat kuolleet joitakin viikkoja aiemmin auto-onnettomuudessa, eivät päässeet taivaaseen. Syynä tähän oli se, että nuoret olivat joutuneet tapaturmaan illan päätteeksi, jonka kuluessa he olivat käyttäneet alkoholia. Nuorten käytös ei ollut uskovaiselle sopivaa, ja siksi puhuja katsoi heidän olevan kuoleman hetkellä >>uskosta osattomia>>. Näin siksi, että he olivat olleet tekemässä syntiä, mutta eivät olleet ehtineet pyytää syntejään anteeksi. Toisaalta liikkeessä korostetaan, että pelastus on yksin Jumalan, ei ihmisen työ” (Hurtig, 2013, s. 30.)

Käsitys oman yhteisön ainutlaatuisuudesta vahvistaa liikkeen sisäistä yhteisöllisyyttä, joka näkyy omien näkemysten, kielen ja yhteisöön kiinnittyvän identiteetin korostamisena. Käsitteet 1) pelastuksesta, 2) hengellisten auktoriteettien asemasta, 3) seurakunnasta ja 4) opin yksiselitteisyydestä synnyttävät usein uskonnollisten yhteisöjen ja evankelis-luterilaisen kirkon opetuksen välille eroja (Hurtig, 2013, s. 29.)

Liikkeen opetuksessa korostetaan ihmisten välistä tasa-arvoa ja jokaisen jäsenen heikkoa kasvupotentiaalia suhteessa uskon kysymyksiin. Johtajat, puhujat ja vastuunkantajat eivät siis opillisen tulkinnan perusteella edusta rivijäseniin nähden suurempaa ja parempaa hengellistä viisautta. Käytännössä kuitenkin johtajilta ja puhujilta kysytään neuvoa yhteisön ja oman elämän pulmakohdissa. Todellisuudessa heidän ajatellaan hahmottavan rivijäseniä paremmin eettisiä ja moraalisia kysymyksiä (Hurtig, 2013, s. 30.)

Johtajien, eli keskusyhdistykseen (SRK) kuuluvien asema on merkityksellinen ja vahva, vaikka näkymätön kentällä (Hurtig, 2013, s. 30). Keskusjohtoisuus näkyy liikkeessä siinä, että SRK:n johto päättää linjauksista, moraalista, säännöistä ja toimintatavoista. Palolan mukaan (2011, s. 85) ”johtokunta ja työvaliokunta ovat toimineet aina Jumalan hengen johdattamina parhaan ymmärryksen mukaan”. Työvaliokunnan tehtävät eivät rajoitu vain lähetystyöhön, vaan siihen kuuluu myös neuvontatoimi ajallisissa ja hengellisissä asioissa (Palola, 2011, s. 85). SRK:n kuuluvat edustavat hengellistä jatkumoa, opillisen yhdenmukaisuuden vaalimista. Monet ovat johtotehtävissä jopa vuosikymmenien ajan. Pisimmät edustustehtäväkaudet ovat kestäneet jopa yli 40 vuotta. Tällöin vastuu ja hengellinen auk-

toriteettiasema henkilöityvät. Johtotehtävät ajatellaan liikkeessä palvelutehtäviksi. Kuitenkin opetetaan samalla ajattelua siitä, että uskon ja johtoon kohdistuvan uskollisuuden välinen yhteys on selvä (Hurtig, 2013, s. 30-31.)

Virallista kirjoitettua vanhoillislestadiolaista oppia, jossa kaikki olisi ilmaistu ja koottu, ei ole olemassakaan. Systemaattisen opinmäärittelyn sijaan liikkeen opetuksessa näkyy epämääräisyys ja tilannesidonnaisuus (Leppänen, 2013, s. 22.) Näin myös liikkeen arjessa kohtaa ristiriitaisuutta puheen ja todellisuuden välillä. Usein korostetaan, ettei vanhoillislestadiolaisen liikkeen sisällä ole jäseniä sitovia sääntöjä tai kieltoja, ketään ei valvota, eikä tiettyjen elämäntapanormien noudattaminen ole autuuden ehto. Käytännön tasolla kuitenkin normien merkitys on tunnistettavissa ja havaittavissa. Totutuista valinnoista poikkeaminen, kuten korvakorujen pitäminen, television omistaminen, kevyen musiikin kuuntelu, lasten suuri ikäero tai vähäinen määrä, voivat herättää kysymyksen yhteisöstä tai uskosta etäännyttämisestä (Hurtig, 2013, s. 33; Kallunki, 2013, s. 73-74.)

Historiallisten henkilöiden sijaan yksilön kohtaamaa todellisuutta ja kokemuksia muovavat vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä oppi, perinteet, sosiaaliset suhteet sekä yhteiskunnan ja yhteisön välinen vuorovaikutus (Hurtig, 2013, s. 27).

2.2.1 Liikkeen organisoituminen

Liikkeen valtakunnallinen keskusjärjestö (SRK) sijaitsee Oulussa. Se vastaa lähetys- ja julkaisutyöstä, sekä osallistuu vuosittaisten suviseurojen suunnitteluun ja järjestämiseen. SRK vastaa myös liikkeen leirikeskuksesta ja kolmeen kansanopistoon sijoittuvasta leiri- ja kurssitoiminnasta sekä kahdesti vuodessa pidettävistä puhujainkokousten organisoinnista. Paikallisella tasolla toiminta tapahtuu rauhanyhdistysten sisällä. Rauhanyhdistyksissä tapahtuu hengellisten tilaisuuksien järjestäminen, niihin osallistuminen sekä hengellisen kasvatustyön eli lapsiin ja nuoriin suunnatun työn organisointi. Vanhoillislestadiolaiset osallistuu hyvin aktiivisesti liikkeen toimintaan. Jäsenistä noin 90 % kertoo osallistuvansa viikoittain liikkeen tilaisuuksiin (Salomäki, 2010, s. 56-58, 252.)

Nykyinen saarnaajainstituutio on pitkän kehityksen tulos, vaikka alussa suurin osa siihen ryhtyneistä saarnaajista oli spontaanisti siihen ryhtyneitä. Nykyään tehtävän yhteydessä korostetaan kollektiivista valintaa ja kutsumusta sekä erityisesti viran kuulumista vain miehille (Hurtig, 2013, s. 34.)

Liike reagoi myös vahvasti avioliittoinstituutiossa ja naisen asemassa tapahtuneisiin muutoksiin, seksuaaliseen vapautumiseen, ehkäisyn mahdollistumiseen sekä nuoriso- ja populaarikulttuurin muotoutumiseen. Liike asettui vastustamaan avoliittoa, ehkäisyä, televisioita, populaarimusiikkia ja naispappeutta (Leinonen, 2005, s. 102-105.) Kuitenkin ehdoton televisiokielteisyys on muuttunut televisio-ohjelmien seuraamiseksi internetistä katsottavien ohjelmien myötä. Vaikka laite ei ole keskeinen kysymys, mielikuvat sen synnillisyydestä voivat liittyä siihen. Muutosta tapahtuu, mutta sen pitää tapahtua huomaamatta, vai-vihkaa. Muuttumattomuuden korostus on keskeinen osa kollektiivista omakuvaa (Hurtig, 2013, s. 35; Linjakumpu, 2012, s. 32.)

1960-luvulla liikkeessä oli ominaista parannussaarnat. Ulkopuolisille se merkitsi kutsua henkilökohtaiseen uskonratkaisuun ja liikkeen jäsenille puolestaan muistutus siitä, että ajallisen ajan päättymisen voi olla edessä maailmanlopun muodossa hyvinkin pian. 1970-luku oli taas liikkeelle kasvun, toiminnan ja omaleimaisuuden rakentamista sekä toimintojen vakiinnuttamisen aikaa. Tällöin rauhanyhdistyksiä rakennettiin paljon ja toimintamuodot kasvoivat. Seurojen lisäksi lapsi- ja nuorisotyö saivat tuolloin nykyisen muotonsa, kuten myös liikkeen rippikoulutyö, leirikeskustoiminta sekä kansanopistojen työ. Suviseu-roista muodostui vuosittainen kohtaamispaikka liikkeen jäsenille. 1970-luvun lopun vuodet olivat liikkeelle taistelun aikaa. Taistelu liittyi erityisesti liikkeen sisään, omien puhdistamiseen. Hoitokokoukset olivat erittäin yleisiä (Hurtig, 2013, s. 36.) Kokoukset olivat yleensä dramaattisia, venyivät myöhään yöhön, ja niissä oli paikalla yhtä lailla vanhuksia, kuin pieniä lapsia. Heistä kaikki joutuivat todistamaan puhuteltavien ahdistumista, ihmisten välistä riitelyä, intiimien syntien julkista tunnustamista ja puhujien "hoitajien" kovaa kieltä (Linjakumpu, 2012, s. 77-79.)

Seuraava vuosikymmen oli edellisiin verrattuna liikkeen sisällä hieman tasaisempi. Yhteiskunnassa ajanjakso oli taloudellisen kasvun aikaa. Tällöin myös liikkeen jäsenten keskuudessa ilmeni taloudellisia väärinkäytöksiä ja myös talousrikollisuutta, jotka johtivat myös joidenkin jäsenten kohdalla vankilatuomioihin. Samoihin aikoihin liikkeen toiminnassa tapahtui tietynlaista "laitostumista". Tämä näkyi opillisten keskustelujen etääntymisenä rivijäsenistä jääden kokonaan johdon vastuulle. Samalla vallankäyttö monimutkaistui ja kätkeytyi, mutta myös vakiintui liikkeen sisällä. 90-lukua leimasi lama, mutta liikkeessä toiminnallinen virkeys ja rauha jatkuivat. Opillisista kysymyksistä käytiin keskustelua julkisissa tilaisuuksissa ja julkaisuissa, mutta edelleen pidettiin kiinni television, syntyvyyden

säännöstelyn kuin seurakuntakäsityksenkin eli yhteisöön rajautuvan pelastuskäsityksen osalta (Hurtig, 2013, s. 37-38.)

2000-luvulla opilliset painotukset alkoivat nousta julkiseen keskusteluun. Esimerkiksi kulttuurikielteisyys, kuten teatterissa käymisen näkeminen syntinä ja uskovaiselle sopimattomana puhututti. Ensiksi liikkeen sisäisten asioiden keskustelu aloitettiin internetissä erilaisilla sivustoilla, mutta vuosituhannen lopulla alkoi keskustelua näkyä omilla nimillä mediassa. Uutta oli se, että monet nuoret aikuiset, myös naiset, alkoivat kuvata yhteisöään, nostamaan esiin hoitokokouksiin, naisten oikeuksiin, sananvapauteen ja liikkeen valtaasetelmiin liittyviä asioita. Esimerkiksi blogistit Vuokko Ilola, Juho Kalliokoski, Topi Linjaama ja Johannes Alaranta ovat käsitelleet hyvin monia aiheita omissa blogeissaan ja synnyttäneet monia keskusteluja vanhoillislestadiolaisen liikkeen sisällä (Hurtig, 2013, s. 38.)

Kohut ja yllättävät tiedot aiheuttavat yhteisön sisällä ja ulkopuolella kriisin. Vanhoillislestadiolaisen liikkeen nykyinen tila heijastaa vaikeinta sisäistä murrosta pitkään aikaan. Kriisi haastaa liikkeen jäsenet kokoamaan tietoa ja ottamaan kantaa. Tällaiset vaatimukset voivat olla epävarmuutta ja pelkoa herättäviä tuntemuksia yhteisössä, jossa on aina totuttu luottamaan johdon ja puhujien todellisuuteen. Mikään yhteisö ei kuitenkaan ole muuttumaton, vaan muutosta tapahtuu yhteisöissä kaiken aikaa (Hurtig, 2013, s. 41-42.)

2.2.2 Vanhoillislestadiolainen yhteisö ja kulttuuri

Vanhoillislestadiolaisuus on ollut 2000-luvulla paljon esillä mediassa. Monista vaietuista asioista on alettu julkisesti puhumaan ja keskustelemaan. Kauan vaietuista asioista suurin esille noussut asia on useat lasten seksuaaliset hyväksikäyttötapaukset. Esillä ovat olleet myös uskonnollinen ja yhteisöllinen lapsiin kohdistuva väkivalta, naisten uupumus ja perheiden väsymys raskauksien ja suurperheen keskellä, liikkeen rippisalaisuus ja hoitokokoukset. Hoitokokoukset ovat liikkeen lähihistoriaan sijoittuva "hoitokokoukuskulttuuri", jossa julkisesti käsitellään "yhteisestä linjasta" poikkeavien yksilöiden toimintaa ja näkemyksiä (Hurtig, 2013, s. 117). Hoitokokoukset voidaan määritellä julkisiksi ja pakotetuiksi sielunhoidollisiksi tilanteiksi, joiden tarkoituksena on arvioida ja korjata ihmisen uskonelämään liittyviä asioita (Linjakumpu, 2012, s. 10).

Johanna Hurtig (YTT) ja Mari Leppänen toimittivat 2012 kirjan ”Maijan tarina”, jossa käsiteltiin lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä yksilön ja yhteisön traumana. Johanna Hurtig julkaisi 2013 tutkimuksensa ”Taivaan taimet”, jossa hän tutki ja käsitteli liikkeen lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen muotoja. Pauliina Rauhala julkaisi 2013 romaanin ”Taivaslaulu”, jossa hän käsittelee vanhoillislestadiolaisen perheen arkea ja äidin uupumusta. Vuokko Ilola ja Aila Ruoho ovat kirjoittaneet 2014 teoksen ”Usko, toivo ja raskaus”, jossa käsitellään naiseutta, raskautta ja naisten vaiettua uupumusta. Johannes Alaranta julkaisi väitöskirjansa 2013 ”Taakkojen kantaja vai ilmiantaja”, jossa hän käsitteli rippisalaisuutta ja sen väärinkäyttöä vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä. Aini Linjakumpu julkaisi 2012 tutkimuksen ”Haavoittunut yhteisö”, jossa hän käsittelee liikkeessä pidettyjä hoitokokouksia.

Kirjat nostavat esiin vuosikymmenten tai jopa puolen vuosisadan takaisia vaikeita, traumaattisia ja hyvin kipeitä asioita. Jokainen kirja ja sen mukana tuoma asia ja pohdinta ovat arvokkaita ja tärkeitä. Erityisen tärkeitä ne ovat uhreille, joiden kokemukset tuodaan julki. Sen lisäksi ne ovat tärkeitä myös yhteiskunnallisesti jotta tiedämme ja tiedostamme, mitä vanhoillislestadiolainen liike pitää sisällään.

Vanhoillislestadiolaisuus korostaa yhteisöllistä ”yksimielisyyttä ja yhteistä rakkautta”. Tämä merkitsee sen tiedostamista ja hyväksymistä, että tietyt näkemykset edustavat yhteisöllistä tulkintaa siitä, mikä on ”uskon näkökulma” johonkin asiaan. Jos yksilön näkemykset ovat eriäviä näkemyksiä uskon asioista, hänestä voi syntyä uhka uskonyhteisölle. Tätä yhteisön jäsenet pyrkivät välttämään. Liikkeessä näkyikin hyvin voimakkaasti kollektiivisesti virallinen, mutta samalla rajatun joukon ”oikeaksi” määrittelemä kanta. Tämä toimii vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä peilinä, johon muut näkemyksensä suhteuttavat (Hurtig, 2012, s. 119.)

Yhteisön jäsenten odotetaan rajaavan kanssakäymisensä ulkopuolisten (ei vanhoillislestadiolaisten) kanssa pakollisiin yhteyksiin, kuten opiskelu- ja työelämään. Yhteisöön kuuluu olennaisesti se tieto, kuka siihen kuuluu ja kuka ei (Hurtig, 2013, s. 43; Linjakumpu, 2012, s. 33; Nissilä, 2013, s. 61.) Tämä näkyy liikkeessä olevien jäsenten ulkopuolisuutena esim. opiskelijaryhmissä, sillä vakaumuksen tähden heidän on vaikea osallistua yhteisiin illanviettoihin.

Vanhoillislestadiolaisten rivijäsenten mielipiteet ja ajatukset jäävät usein yhteisöllisissä keskusteluissa piiloon, sillä totutusta poikkeavien mielipiteiden ilmaiseminen on yhteisössä sosiaalisesti vaativaa ja edellyttää poikkeuksellisia valmiuksia. Vastuuhenkilöiden asema korostuu, kun vaikeita eettisiä ristiriitoja ratkaisee pieni, valikoitunut, miesvaltainen ja pääosin maallikoista koostuva joukko. (Hurtig, 2012, s. 120.)

”Väkivalta nähdään uskonnollisissa yhteisöissä ensisijaisesti syntinä, tekijän moraalisenai-
rahduksena ja lankeemuksena. Synti sovitaan, annetaan anteeksi ja unohdetaan” (Hurtig,
2012, s.129.)

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen johto, jota edustaa SRK, irtisanoutui hengellisen väkivallan perinteistä syksyllä 2011 julkisuuteen antamallaan tiedotteella. Ennen tätä SRK pyrki kieltämään minkäänlaisen systemaattisuuden olemassaolon hoitokokousten tai siellä tapahtuneiden ylilyöntien suhteen. Samaan aikaan monet henkistä väkivaltaa kokeneet uhrit pohtivat kokouksia ja kokemuksia, joissa he ovat olleet näiden toimenpiteiden kohteina (Hurtig, 2012, s. 131; Linjakumpu, 2012, s. 186-187.)

2.2.3 Sukupuoliroolit ja naisten asema yhteisössä

Vanhoillislestadiolaista liikettä jäsentäessä tulee mielestäni oleellisesti esille tasa-arvo naisten ja miesten välillä. Tässä kappaleessa käyn läpi, millä tavalla naiseus ja sukupuoliroolit näkyvät liikkeessä. Tutkimukseni kannalta sukupuoliroolit ja erityisesti naiseus on tärkeää, sillä haastattelemani henkilöt ovat kaikki naisia, jotka ovat joutuneet pohtimaan uudelleen omaa naiseuttaan, kehollisuuttaan ja oman identiteetin uudelleen rakentamista erotessaan vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä.

”Pieni tyttö sisäistää jo varhain yhteisön uskon ja siihen liittyvän maailmankuvan sekä äänen lausumattomat asenteet. Hänen katseensa on hyväillyt korvakorujen välkettä, ja kauneuden lumossa hän on päättänyt aikuisena ”kieltää” uskonsa teettääkseen itselleen korvariät ja tehdäkseen sitten ”parannuksen” takaisin vanhoillislestadiolaisuuteen. Mutta hän oppii, ettei hän halua. Hän on juurtumassa Jumalan valtakuntaan. Vuosien mittaan hän sisäistää tarjotun ja kasvatetun maailman niin perusteellisesti, että siitä tulee hänen omaa ajatteluaan. Enää tyttö, nyt ehkä jo aikuiseksi kasvanut nainen, ei edes halua meikata, hankkia korvakoruja tai vaikkapa tanssia. Samanaikaisesti tyttö on kasvanut potentiaaliin äitiyteen. Hän oppii lapsesta saakka jäsentämään maailmaansa ja tulevaisuuttaan suhteessa tähän tosiasiaan. Hän tietää, että jos hän haluaa rakastaa ja tulla rakastetuksi, hänestä

mitä todennäköisimmin tulee (suurperheen) äiti. Sitä, haluaako tyttö sitä oikeasti, ei koskaan kysytä häneltä” (Nissilä, 2013, s. 62.)

Hurtigin mukaan (2013, s. 120) naiseus on liikkeessä tiheän normisääntelyn aluetta. Näkyvään ulkonäköön liittyviin asioihin, kuten meikkaamiseen, hiusten värjäämiseen, tatuointeihin tai lävistyksiin suhtaudutaan täysin kielteisesti. Niiden ei katsota kuuluvan uskovaisen naisen koristautumiseen kuuluviksi. Naiseutta täytyy ilmaista ulkomuodollaan hillitysti, seksuaalista provosoivuutta ja näyttävyyttä vähätellen.

Usein kristillisissä uskonnollisissa yhteisöissä ajatus sukupuolten välisistä suhteista perustuu periaatteelliseen samanarvoisuuteen. Kuitenkin tehtävät ja toimintamahdollisuudet voivat erota selvästi toisistaan. Äitiys, hoiva ja kasvatustyö sekä arjen sujuvuus ovat vanhoillislestadiolaisen naisen aluetta. Opillisena asiana pidetyn ehkäisykiellon seurauksena usko on naisille myös vahvasti ruumiillinen, omassa kehossa koettava asia (Hurtig, 2012, s. 131; Nissilä, 2013, s. 64.)

Nissilän mukaan (2013, s. 64) tyttö, joka kasvaa vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä oppii siihen, että hänen kehonsa on merkitty. Se on symbolinen paikka. Tytön keho on julkisen uskonnollisen viestinnän paikka, jossa hän tunnustaa uskoaan monin tavoin. Hän oppii lapsesta saakka luopumaan omasta kehostaan ja omasta sisäisestä tahdostaan. Naisen kehossa manifestoituakin konkreettisesti luottamus Jumalaan kaiken luoja ja säätäjänä. Tyttö kasvaakin dualistiseen ihmis- ja maailmankuvaan. Tämä tarkoittaa sitä, että se on hengen/sielun ja ruumiin, Jumalan ja perkeleen, uskon ja epäuskon, oikean ja väärän, miehen ja naisen, järjen ja tunteen vastakohtaparien rakentamaa maailmankuvaa. Siinä naisen elämä voi olla valtava kehollinen matka seksuaalisuuteen, raskauksiin, synnytyksiin, imetyksiin, kehonmuutoksiin sekä erilaisiin tunteisiin ilman, että nainen välttämättä kokee omaa kehoaan oman tahdon piiriin, eli itselleen, kuuluvana.

Kehofilosofinen kirjallisuus tulkitsee kehon olevan menneisyyden horisontti eli yksilön historia. Keho ei ole mielelle ja uskolle alisteinen väline, vaan siihen kertyvät kaikki kokemukset ja eletty elämä. Keho on myös kulttuurin ja yhteisön historiassa, sillä yhteisölliset tavat ja tottumukset ovat osa yksilöiden kehoa. On siis selvää, että myös yhteisöllinen moraalitieteellinen ja monet seksuaalisuuteen liittyvät säännöt tai käsitykset sukupuolesta opitaan puheen lisäksi eleiden, ilmeiden ja asentojen, toisin sanoen kehollisuuden kautta sukupolvelta toiselle (Nissilä, 2013, s. 65.)

Vanhanaikaisuus ja matka työstä äidiksi kiteytyvät ehkäisytulkinan seurauksena. Monien vanhoillislestadiolaisten nuorten naisten elämää sävyttävät itsensä etsimisen sijaan sitoutuminen puolisoon, kasvavaan perheeseen ja yhteisöön. Tiheiden raskauksien, suuren lapsimäärän ja pitkään jatkuvan synnyttämisen seurauksena monien on vaikea toteuttaa äitiyden rinnalla muita elämänalueita. Kouluttautuminen, työelämässä toimiminen ja aktiivisuus yhteiskunnallisesti jäävät äitiyden ja perheen omistautumisen varjoon. Toistuvien raskauksien leimaama naiseus on kulttuurisesti itsestään selvää, jolloin hedelmöittymisalttius-dogmin erilaiset seuraukset arkipäiväistyvät ja piiloutuvat (Hurtig, 2013, s. 119.)

Seppo Lohen mukaan (1997) naisella oli 1800-luvun lestadiolaisessa yhteisössä ”paikka eturivissä” esimerkiksi arvovaltaisena emäntänä ja äitinä, jolla on päävastuu lasten kasvatuksesta ja kodin hoidosta. Markku Ihonen (1999) kuitenkin kritisoi tuota eturiviin asettamisen vertausta. Hänen mukaansa nainen oli eturivissä, mutta katsomon puolella. Hän näkee tuon ajan naisen passiivisena ja alistettuna, kritiikkiin kykenemättömänä ja kritiikkiin haluttomana yhteisön jäsenenä (Kutuniva, 2003, s. 70.) Yhä edelleen nainen on vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä passiivinen ja alistettu toimija. Kritiikkiin osallistuminen vaatii erityislaatuista valmiutta, mitä harvalla vanhoillislestadiolaisella naisella on.

Paikallistasolla eli rauhanyhdistysten johtokunnissa on naisia, mutta valtakunnallisella tasolla eli SRK:n johtokunnassa tai työvaliokunnassa heitä ei ole. Naiset eivät myöskään näyttäytyä toimijoina liikkeen historian kirjoituksissa (Hurtig, 2013, s. 120).

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä naissukupuolesta ei käytetä nimitystä nainen vaan äiti. Äitiys on siten ensisijaista naiseudessa. Sana nainen ymmärretään vanhoillislestadiolaisuudessa eroottisena vihjeenä ja naiseus liitetään sukupuolisuuteen. Sukupuolisuus on yhteisössä vahvasti syntiä ilman lisääntymistarkoitusta, ja siten myös naiseus on syntiä ilman äitiyttä (Kutuniva, 2003, s. 71.) Liikkeessä järjestetäänkin ”äitieniltoja ja äitienkerhoja”, ei naisteniltoja tai naistenkerhoja.

Hurtig toteaa teoksessa ”Maijan tarina” (2012, s. 132) miten myös naiset valvovat miesten(sä) etuja. Usein se auttaa säätelemään sosiaalista asemaa ja suhteita sekä säästää naista miehen teoista johtuvalta häpeältä.

”Lihan heikkous” ja sitä kautta taipumus syntiin ymmärretään alttiutena väkivaltaan ja siivettömyyteen, ja se liitetään uskonnollisissa yhteisöissä, kuten myös vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä vahvemmin mieheen kuin naiseen. Tässä miesten valta-asema yhdistyy

kiinnostavalla tavalla heikkouteen. Valta-asema rakentuu siitä, että naiset pidetään hengellisen osallisuuden ja toimijuuden ja samalla asioiden määrittelyn ulkopuolella. Vahvana perusteluna tässä korostetaan usein Paavalin sanoja: ”Nainen vaietkoon seurakunnassa”.

Mieheen liitetty heikkous voidaan nähdä myös lupana tilapäisesti poiketa yhteisön opetuksesta menettämättä sosiaalista asemaa tai osuutta hengelliseen perintöön. Usko sinänsä ei ohjaa vääristyneeseen ajatteluun tai toimintaan, mutta tiiviissä uskonnollisessa yhteisössä ei ehkä ole valmiutta tunnistaa ja puuttua väkivaltaa normalisoiviin ja lapsuutta ja naiseutta loukkaaviin asenteisiin (Hurtig, 2012, s. 133.)

Kuuliaisuus yhteisölle ja sen opetukselle kasvaa erityisesti naisen sisäiseksi ääneksi, jota myös opetus, julkaisut sekä yhteisön jäsenet, usein erityisesti toiset naiset, tukevat ja valvovat (Hurtig, 2012, s. 134).

Oleellinen ja tärkeä yhteisöllinen uskontulkinta on, että naisen asema, tehtävät sekä valinnat ovat tarkoin säädelyjä. Vastuu äidin jaksamisen ja hyvinvoinnin arvioimisesta siirretään naisen ulkopuolelle, tällöin naisen oman elämän valinnat ja naisen hallinta on muilla. Yhteisön vastuunkantajat edellyttävät saarnoissa ja kirjoituksissa naisilta itsensä uhraamisen valmiutta, mutta kritiikin tai vaaratilanteen sattuessa puolustautuvat, ettei ketään vaadita asettamaan henkeään tai terveyttään vaaraan. Tällainen menettely ja toiminta on julmaa. Nainen kohtaa yhteisössä yksiselitteisen odotuksen olla puuttumatta millään tavalla hedelmöitymiseen, elää vain sen mukaan, mutta riskien realisoituessa jää yksin (Hurtig, 2012, s. 136; Nissilä, 2013, s. 64-66.)

Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä olennaista on vaalia yhteistä, ei omaa etua. Uhrius ja uhrautuminen sekä omista oikeuksista luopuminen ovat oleellinen osa sitoutuneen jäsenen tehtävää, erityisesti naisen (Hurtig, 2012, s. 139).

2.2.4 Lapset yhteisön jäseninä

Haluan tarkastella erikseen myös lasten asemaa ja heidän paikkaansa vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä, koska tutkimukseni kohderyhmän jäsenet ovat eläneet vanhoillislestadiolaisen lapsuuden, jota värittää myös monet liikkeessä oleellisesti näkyvät ja olevat normit. Haastateltavien lapsuudenkokemukset kumpusivat kaikista haastatteluista vahvasti esille. Lapsuus on arvokasta aikaa, josta ihminen ponnistaa maailmalle peilaten omia ko-

kemuksiaan, lapsuuttaan, kasvatustaan ja yhteisöään, jossa on saanut kasvaa ja muodostaa oman maailmankuvansa.

On todettu, että perheen rooli herätysliikeperinteen siirtäjänä sukupolvelta toiselle on merkittävä. Kauppinen tutki 1980-luvun lopulla herätysliikkeiden kesäjuhliin osallistuneiden kiinnittymistä. Tutkimus osoitti, että valtaosa kesäjuhlien kävijöistä on kiinnittynyt liikkeisiin vahvojen sukusiteiden kautta. Myös 2000-luvulla todettiin, että perheen tai suvun kuuluminen samaan herätysliikkeeseen oli merkittävin tekijä herätysliikkeessä mukana olemiselle. Suku ja perhe oli erityisen voimakas vaikuttaja lestadiolaisen liikkeen sekä vanhoillislestadiolaisen liikkeen juhlien osallistujilla (Salomäki, 2010, s. 241.)

Salomäki korostaakin (2010, s. 245), että vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäsenet ovat pääosin liikkeeseen syntyneitä jäseniä. Hedelmällisyys on liikkeen leviämiseen suurin yksittäinen tekijä. Liikkeellä on syntyvyyden säännöstelyn kieltävä normi, joten suuret perheet kasvattavat jäsenmäärää tehokkaasti sisältä käsin.

Vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvät oleellisella osalla suurperheet ehkäisykiellon vuoksi. Suuressa perheessä vanhempien ja lasten välinen emotionaalinen yhteys voi jäädä joidenkin lasten kohdalla hyvinkin ohueksi. Herkistyminen yhden lapsen tilanteelle ja tarpeelle on haastavaa, sillä arjen monet velvoitteet, suuren perheen huolto ja eri-ikäisten lasten kasvatusta nielevät vanhempien ajan ja voimat (Hurtig, 2012, s. 137.)

Liikkeen kulttuuria ja toimintaa ajatellen lapset ovat merkityksellinen ryhmä. Monissa yhteisön perheissä on 10-15 lasta (Hurtig, 2013, s. 46). Haastateltavien lapsuudencodeissa oli 6-15 lasta. Perhe-elämä ja sisarsuhteet nousivat esiin automaattisesti, ilman että niistä erikseen kysyttiin yhtään kysymystä.

Lapset kasvavat liikkeessä ja liikkeeseen, sen kulttuuriin, ajattelutapaan ja maailmankuvaan. On selvää, että perheen kuuluminen yhteisöön muovaa lasten arkea. Lapsia viedään yhteisön seuroihin, päiväkotiin, pyhäkouluun, raamattuluokkaan, eli pienestä pitäen heitä kasvatetaan yhteisön kulttuuriseen ja toiminnalliseen osallisuuteen. Lapsi kasvaa vahvaan me ja muut ajattelumalliin (Hurtig, 2013, s. 47.)

Vanhoillislestadiolaisen yhteisöön kuuluminen tuottaa jo kouluikäisen elämänvalintoihin eroja suhteessa ikätovereihinsa. Suhtautuminen televisioon, tanssiin, teatterissäkäynteihin tai konsertteihin osana kouluopetusta ei enää ole yhtä jyrkän kielteistä. Aiemmin vanhemmat ohjasivat lapsia olemaan osallistumatta tällaisiin tapahtumiin. Perheet myös hakivat

yhteistä kantaa, ja kyseisiin tilanteisiin pyrittiin löytämään yhteinen, yhteisöllinen näkemys ja toimintatapa (Hurtig, 2013, s. 47.) Yhteisöön kuulumisen näkyi jokaisen haastateltavan koulukokemuksissa. Kaikilla oli kokemuksia siitä, miten liikkeeseen kuulumisen vaikutti elämänvalintoihin jo alakoulussa.

Liikkeen sisällä lasten näkökulmaa opillisiin asioihin ei ole nähty tärkeäksi tai mahdolliseksi erikseen pohtia. Hurtig (2013, s. 137) tulkitsee tutkimuksessaan liikkeen opetuksen tuottamaa lapsuuden lähtökohtaa seuraustensa ja ehdottomuutensa vuoksi rakenteellisen väkivallan kautta. Rakenteellinen väkivalta ei ole tietyn tekijän yksittäiseen ihmiseen kohdistumaa, vaan elämää muovaavien normien, käytäntöjen ja olosuhteiden tuomaa haavoittuvuutta, mahdollisuuksien rajautumista ja oikeuksien kaventumista (Hurtig, 2013, s. 137.)

Seuraavaksi Johanna Hurtigin tutkimuksesta (Taivaan taimet, 2013) joitakin haastateltavien kokemuksia omasta lapsuudestaan. Nämä kokemukset kuvaavat erityisesti haastateltavien omia kokemuksia lapsuudestaan, mutta myös monien muiden vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluneiden tai kuuluvien kokemuksia lapsuudesta.

Julia (28 v) Lapsuuteni oli kuitenkin onnellinen. Mä sain kotoa ja vanhemmilta hyvät eväät elämään. Meitä oli kotona 12 lasta. Mä olen kolmanneksi vanhin. Mun jälkeen tuli 7 poikaa ja sitten vielä kaksi tyttöä. Äidin aika meni aikalailta siivotessa, leipoessa, pyykätessä ja ommellessa. Tietenkin mä olin vanhimpana tyttönä tässä kaikessa äidin kaverina.

Birgitta: Meitä lapsia oli 15. Kaikki oli tehokkaasti valjastettu työntekoon. Sitä riitti. Koskaan ei voinut tehdä tarpeeksi työtä, mikään ei ollut tarpeeksi. Kaikesta seurasi moitteita, arvostelua ja mitätöintiä. Mikään, mitä lapsi teki, ei ollut hyvää. Lapsia ei myöskään vanhempien kasvatustavan mukaan saanut kehua, siitä tuli ylpeäksi, ja se oli raamatun mukaan paha synti.

Suuret perheet voivat olla hyvin erilaisia samoin kuin pienetkin. Kasvatus- ja huolenpitoammateissa sekä lastensuojelun piirissä suurperheiden kysymykset ovat osittain tuntematon, vaiettu ja vähän käsitelty lapsuuden konteksti (Hurtig, 2013, s. 144.)

Katolisen kirkon ja vanhoillislestadiolaisen yhteisön suhtautumisessa lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön on nähtävissä samoja piirteitä. Teot pyrittiin pitkään pitämään salassa hiljentämällä uhrin ja heidän perheensä. Ensimmäisten tapausten tultua julkisuuteen muutkin uhrin uskaltivat tekemään ilmiantoja ja rikosilmoituksia (Dale & Alpert, 2007, s. 62.)

3 Koulukokemukset

Koulu on kasvatuksen reaalista tapahtumista. Koulu toimii rinnakkain sivistyksen ja kasvatuksen kautta. Koulua moititaan kokemusköyhyydestä, mikä tuntuu olevan väistämätöntä, koulun olemukseen kuuluvaa (Kuurme, 2004. s. 96.)

Kuurmeen mukaan (2001, s. 266-267) koulu toimii myös elämäkerran kouluttajana konstruimalla ihmisen elämäkertaa. Tämä tarkoittaa siis, että koulu muotoilee olion, jolla on leimattu itse, olion, joka on tehty toteuttamaan ja kokemaan omia saavutuksiaan koulun kriteereillä. Tällöin voi puhua homo paedagogicuksesta, joka tarkoittaa ihmistä pedagogisena rakennelmana.

Koulukokemuksia voidaan kuvailla makro- ja mikrotasoilla. On tärkeää myös tarkastella koulutodellisuuden ulkopuolisia ehtoja, joista käsin koulu rakentuu. Lapsen kokemusmaailmasta rakentuu hänen situotioonalisuutensa konkreettisimmin, koska vaikutukset ovat pitkälti hänen tajunnallisuudessaan. Situaatioon kuuluvat aika, tilat, prosessit, toiminnat, toiset persoonat, mielialat ja kehollisuus. Koulut rakentavat järjestelmällisiä identiteettejä, jossa koulun ilmapiiri on merkityksellinen kehys (Kuurme, 2001, s. 104-105.)

Tutkimusten mukaan koululaiset kehittävät itselleen henkilökohtaisen selviytymisen strategian. Koululaisten tarpeista vieraantunut todellisuus heijastuu heidän kokemusmaailmaansa sopeutumisen välttämättömyytenä. Koululaiselle muodostuu sopeutumisen pakosta perushuoli siitä, miten kehittää itselleen koululaisen identiteetin ja sisäistää samalla "koulun säännöt". Sopeutujan identiteetti näyttäytyy eri tavoilla, kuten päiväunelmina, itseensä vetäytymisenä, sisäisen maailman sulkemalla, jättäytymällä opettajien manipuloitavaksi, sopeutumisenä alamaisen rooliin, puolustautumistekniikkoina sekä pettymysten välttämisen taitona (Kuurme, 2001, s. 105.)

Lahelman tutkimuksen mukaan (2002, s. 296) koulukokemuksia tulkittiin pääasiassa tunnekokemuksina. Mukavat muistot liittyivät ystäviin, ja surua ja ahdistusta sisältävät tunteet liitettiin luokkatoverien kiusaamiseen tai ongelmiin henkilökohtaisissa suhteissa.

Pirttiniemen mukaan (2000, s. 23) koulun vaikuttavuuden arviointi on yhteydessä yksilöllisiin näkemyksiin koulun laadusta. Siihen liittyy runsaasti tekijöitä, joita ei voida absoluuttisesti mitata. Ne ovat osittain tuntemuksia, joiden merkitys näkyy ihmisen elämässä vasta vuosien myötä. Koulusta jää osalle oppilaista myönteinen kuva, osalle se on kielteinen,

jopa ahdistavakin. Kansalaisten vähäinen usko siihen, että koulu pystyy kehittämään lasten ja nuorten itseluottamusta perustuu kenties suomalaisten omakohtaisiin koulukokemuksiin.

Opetuksen laatu perustuu ennen kaikkea oppilaan kokemuksiin omasta koulustaan. Oppilaan ajatuksiin koulutuksesta ja koulusta vaikuttaa eniten se, miten mielekkäiksi hän kokee siellä esiintuodut asiat (Pirttiniemi, 2000, s. 22.)

3.1 Metodologinen viitekehys

Tässä kappaleessa käyn läpi metodologisen viitekehylenei. Olen saanut vaikutteita tutkimukseeni narratiivisuudesta ja fenomenologiasta. Kumpikaan näistä teoreettisista viitekehysistä ei toteudu työssäni täydellisenä tutkimuksen alusta loppuun. Tämän vuoksi voin todeta, että tutkimukseni on saanut ainoastaan viitteitä näistä teoreettisista viitekehysistä.

Narratiivisuus tutkimuksessa viittaa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Niiden suhdetta voi tarkastella kahdesta näkökulmasta; tutkimus voi käyttää materiaalinaan kertomuksia tai tutkimus voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta. (Heikkinen, 2001, s. 116.) Tässä tutkimuksessani narratiivisuus näyttäytyy siten, että tutkimukseni materiaali eli haastattelut ovat kertomuksia. Haastateltavat kertoivat kertomuksia omista koulukokemuksistaan ja elämästään.

Syrjälän mukaan (2001, s. 203) elämäntarinat ja kerronnallisuus ovat eri tieteenalojen tutkimuksissa voimistuneet, ja voimistuvat edelleen. Denzin (1989) kehittäi elämäkerrallisia kokemuksia koskevien tutkimusten raamin, jota kutsutaan tulkinnalliseksi interaktionismiksi. Tulkinnallisissa interaktionismissa yhdistyvät monet eri teoreettiset ja metodiset näkökulmat. Kaikkein olennaista tässä on kuitenkin nostaa esiin tutkittavien ääni, heidän tunteensa, toimintansa ja kokemuksensa ja tarkastella käännekohtia, jotka voivat muuttaa niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat itselleen ja omille kokemuksilleen. (Syrjälä, 2001, s. 203-205.)

Oleellista Rousseun mielestä (Syrjälä, 2001, s. 207-208) oman elämänkerran ja kokemuksen kirjoittamisessa on se, että elämästä pitää kertoa totuus. Narratiivisessa tutkimuksessa viitataan usein kasvatukseen, kokemukseen ja elämään, jotka kietoutuvat yhteen Deweyn ajattelussa. Kasvatus on pohjimmiltaan aina kokemuksen tutkimista. Kokemus näyttäytyy taas koko elämän ja epifaniien, rituaalien ja rutiinien, metaforien ja jokapäiväisen toimin-

nan tutkimisena. Kokemus sitoutuu aina aikaan ja tarinan muotoon. Kokemus syntyy tarinoista, joita me ihmiset elämme. (Syrjälä, 2001, s. 208.)

”Narratiivisuus sisältää myös ajatuksen yksittäisten kokemusten ja koko elämän välisestä yhteydestä” (Syrjälä, 2001, s. 209). Olemme siis kokemuksiemme kautta yhteydessä elämäämme ja sen näkemiseen ja kokemiseen. Kokemukset rakentavat sisäistä maailmaamme. Tapa katsoa, nähdä ja kohdata on usein kokemuksiemme summa. Ymmärrys ja itsetietoisuus omista kokemuksista auttavat kohtaamaan asioita monista lähtökohdista.

Kokemukset ja tarinat ovat aina sidottuja vallalla olevaan kulttuuriin ja paikkaan. Elämämme, tarinamme ja kokemuksemme siitä ovat jatkuvassa yhteydessä itseemme ja maailmaan. On tärkeää hahmottaa kokemuksellisuus ja kokeminen itsessämme ja muissa. Pedagogeina, opettajina ja kasvattajina kohtaamme koko ajan erilaisia elämäntarinoita ja kokemuksia. Kohtaamiset eivät rajoitu pelkästään luokkahuoneeseen, vaan ovat esillä niin muiden opettajien kuin vanhempienkin välisessä vuorovaikutuksessa. (Syrjälä, 2000, s. 210) Sen vuoksi kokemuksille täytyy antaa tilaa, jotta ne syntyvät ja näkyvät. Ympäröivä maailma on täynnä tarinoita ja kohtaamisia. Se miten me kykenemme vastaanottamaan niitä, vaatii myös taitoa tutkia omia tarinoita. Uskallammeko katsoa itseemme?

Tulkitsemme maailmaa alati muotoutuvana kertomuksena, joka saa alkunsa siitä kulttuurisesta kertomusvarastosta, jota kutsutaan tiedoksi. Niin myös me ihmiset ymmärrämme itseemme ja muut tarinoiden välityksellä. Rakennamme siis identiteettimme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti. Joka päivä vastaamme kysymykseen ”kuka olen”. Näin tieto itsestä ja maailmasta muotoutuu kertomuksen kautta jatkuvasti. (Heikkinen, 2001, s. 118.)

Narratiivisuuden käsitettä käytetään eri tutkimuksissa ja konteksteissa eri fokuksiin. Tieteellisessä keskustelussa narratiivisuuden käsite voidaan jaotella neljään eri tapaan: 1) Tietämisenprosessiin, eli tavan ja tiedon luonteeseen, jolloin narratiivisuus on usein liitoksissa konstruktivistiseen tiedonkäsitykseen. 2) Narratiivisuutta käytetään myös kuvaamaan tutkimusaineiston luonnetta. 3) Sitä voidaan käyttää aineiston analyysitapoihin, mutta 4) tutkimuskirjallisuudessa se on liitetty narratiivien käytännölliseen merkitykseen. (Heikkinen, 2001, s. 118.)

Kokemuksemme ovat aina subjektiivisia. Miten niitä voidaan tieteellisesti tutkia? Suorsan mukaan (2011, s. 175-176) subjektiivinen kokemus on aina I. persoonassa. Toimintaperusteet ovat siis aina jonkun ”minun” perusteita toimia ja olla. Oleellista tieteellisessä tutki-

muksessa on se, miten tämä kokemuksen subjektiivisuus, I. persoonan näkökulma, kyetään säilyttämään tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Suorsa, 2011, s. 176)

Fenomenologinen "vire" näkyy tutkimuksessani siten, että tutkin kokemuksia. Fenomenologia tutkii ja tarkastelee kokemuksia ja niiden merkityksiä.

Perttulan mukaan (1995, s. 2-3) filosofinen analyysi kohdistuu kokemuksen olemassaolon rakenteellisten ehtojen tarkasteluun, kun taas psykologinen analyysi kokemuksen sisältöjen tarkasteluun. Fenomenologia on kiinnostunut ilmiöistä siitä, miten tietoisuus jäsentää ulkomaailmaa (Perttula, 2008, s.7). Perttulan mukaan (2012, s. 331) fenomenologia on kiinnostunut todellisuudesta koettuna. Näitä koettuja ilmiöitä tutkitaan ihmisen subjektiivisina kokemuksina elämäntilanteestaan.

Fenomenologian kantaisänä voidaan pitää Edmund Husserlia (1859-1938), jonka pohjalta muiden muassa Heidegger, Derrida ja Kariseva lähtivät kehittämään omia tutkimuksiaan (Perttula, 2012, s. 319). Husserl ei ollut tyytyväinen silloiseen filosofiseen tilaan, joten hän halusi perustaa absoluuttisen, kaikkien erityistieteiden perustana olevan tiedon (Husserl, 2006, s. 7-11). Husserlin mukaan (Perttula, 1995, s. 6-7) tietoisuuden perimmäinen ominaisuus on intentionaalisuus, ja tajunta on taas relationaalinen; se suuntautuu aina johonkin kohteeseen. Merkitysrakenteesta nousikin tietoisuuden kohteeseen suuntautuvan luonteen perusrakenne. (emt., 1995, s. 7)

Husserlille ihmisen subjektiivinen kokemus oli totuuden eittämätön perusta, ja hän tutki maailmaa juuri sellaisena, kuin se inhimillisessä kokemuksesta näyttäytyy. Ulkoinen maailma näyttäytyy meille ihmisille nimenomaan kokemuksissa. Fenomenologisen filosofian voidaankin sanoa olevan kiinnostunut juuri niistä rakenteellisista edellytyksistä, jotka kokemuksen olemassaolo edellyttää, ja psykologian taas niistä jotka muodostavat yksilöitävissä olevan ihmisen kokemuksen (Perttula, 1995, s. 7-8.)

Husserlin lause; "Zu den Sachen selbst" (paluu asioihin itseensä) on muodostunutkin fenomenologian yhdeksi perusteeksi. Sillä kuvataan fenomenologiassa kohdistumista itse asioihin eikä teoreettisiin tai metafysisiin käsitteisiin. Aito ymmärrys nähdään nimittäin syntyvän intuitiosta, eikä teoreettisesta suhtautumisesta. Husserlin ajatukset tiivistääkin pohdinta siitä, ettei tutkimuksen kohteena ole enää historian ja yliyksilöllinen tajunta, vaan konkreettinen ihminen konkreettisesti maailmassa (Satulehto, 1992, s. 35-37).

Tutkimuksessani tutkin liikkeestä lähteneiden vanhoillislestadiolaisten koulukokemuksia. Kokemukset ovat tulleet tutkimukseen kertomusten kautta. Tutkimuksen perustana olevia filosofisia ongelmia, jotka vaativat tutkijalta jatkuvaa pohtimista, ovat ihmiskäsitys eli millainen ihminen on tutkimuskohteena, ja tiedonkäsitys eli miten tuollaisesta kohteesta voidaan saada tietoa ja millaista se on luonteeltaan (Laine, 2007, s. 28). Tässä tutkimuksessa en käsittele erikseen ihmiskäsitystäni ja tiedonkäsitystäni. Ajattelen, että nämä asiat avautuvat lukijalle tekstistäni, ilman omaa kappaletta.

Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen keskiössä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Ymmärtäminen ja tulkinta nousevat usein esiin tietokysymyksistä (Laine, 2007, s. 28.)

Mitä siis tutkimme, kun tutkimme ihmistä fenomenologisesti? Tämän kysymyksen kautta joudumme ihmiskäsityksen ongelmakenttään. On oleellista ymmärtää, että kaikissa tutkimuksissa on takana jonkinlainen ihmiskäsitys. Tällöin tutkija on omaksunut aina tietynlaisen ihmiskäsityksen, jonka kautta hän tutkimusaihettaan lähestyy (Laine, 2007, s. 28.)

Fenomenologiassa tutkitaan aina kokemuksia. Kokemus ymmärretään laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteen, maailmaan jossa hän elää. Ihmisen eläminen on ennen kaikkea kehollista toimintaa ja havainnointia sekä kokemusten jäsentämistä. Se on siis jonkun yksilön suhde toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja luontoon, joka ilmenee hänen kokemuksissaan. Kokemus syntyy aina vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. Esimerkiksi tietyt todellisuudenilmiöt kuten hajut, valo ja ääni voidaan nähdä ihmisen ja ympäristön välisenä kokemuksellisena suhteena (Laine, 2007, s. 29.) Tutkimuksessani kokemuksellisena suhteena ovat haastateltava ja hänen vanhoillislestadiolaisesta taustastaan johtuvat koulukokemukset.

Tiivistettynä fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteen. Ihmistä ei voida ymmärtää irrallaan tuosta suhteesta. Esimerkiksi naisena oleminen ei ole vain biologinen fakta, vaan se saa eri merkitykset kulloisenkin naisen ja hänen todellisuutensa välisessä suhteessa ja kietoutuu siten tiettyyn kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään (Laine, 2007, s. 29.) Oman tutkimukseni haastateltavat ovat kaikki saman kulttuurin sisältä; vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhteisöstä, joka voimakkaalla tavalla näkyy heidän kokemuksissaan. Vanhoillislestadiolainen yhteisö on hyvin tiivis uskonyhteisö, jossa vallitsee vahvat omat normit ja sosiaaliset suhteet. Tutkimukseni haastateltavat suhteuttavat omat kokemuksensa siihen todellisuuteen, jossa ovat eläneet ja siihen todellisuuteen.

teen, jota he elävät tällä hetkellä. Näiden kahden todellisuuksien ero on iso, ja jokainen haastateltava otti tämän esille hyvin voimakkaana kokemuksena. Näiden kahden todellisuuden erot, niiden välillä kamppailu ja lopulta siirtyminen pois lapsuuden uskonyhteisöstä sisältävät valtavasti tunteita ja kokemuksia.

Kokemuksellisuus nähdään fenomenologiassa ihmisen maailmasuhteen perusmuotona. Fenomenologit toteavatkin, että ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen. Intentionaalisuus tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin (Laine, 2007, s. 29.) Todellisuus ei ole meille ihmisille vain harmaata massaa, josta ei saa otetta, vaan jokaisessa havainnossa, joita me ihmiset teemme kohde havaitaan aina tietynlaisena. Samalla tavalla voimme pohtia ihmisten käytöstä tai tekoja miettimällä, millaisten merkitysten pohjalta kyseinen henkilö toimii. Merkitykset ovatkin fenomenologisen tutkimuksen kohde.

Merkityksen tutkiminen perustuu siihen, että ihmisen toiminta, ainakin suurelta osin on intentionaalista, tarkoitusperäistä ja tarkoitusten mukaisesti suuntautunutta. Ajatellaan, että ihmisen suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua. Tästä ajatuksesta seuraa seuraava päätelmä, jonka mukaan tämä maailma, jossa elämme, näyttäytyy meille merkityksinä (Laine, 2007, s. 30.)

On huomioitava myös se, miten tutkija ihmisenä omista arvolähtökohdistaan käsin tekee tulkinnoillaan oikeutusta toisen ihmisen kokemuksille, eikä itse vaikuta tutkittavien todellisuuteen (Patton, 2002, s. 106).

Fenomenologinen merkitysteoria sisältää myös hyvin tärkeän ajatuksen siitä, että ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden kautta todellisuus meille kaikille aukenee, eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan niiden lähde on aina yhteisö, se yhteisö johon jokainen kasvaa ja kasvatetaan (Laine, 2007, s. 30.) Tämä merkitysteoria on hyvä kohdentaa myös tutkimukseeni. On oleellista ymmärtää tutkimuksessani se, että haastateltavat ovat vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kasvatettuja ja siinä kasvaneet. Se yhteisö on antanut monia eri merkityksiä haastateltavien elämään, sekä hyviä että huonoja. Merkitykset toki muuttuvat ja muovaantuvat, mutta näiden merkitysten kautta jokainen haastateltava näkee oman todellisuutensa.

Ihminen on kulttuuriolento. Merkitykset näyttäytyvät intersubjektiivisina eli ovat subjekti-
en välisiä ja subjekteja yhdistäviä. Erilaisissa kulttuuripiireissä elävillä ihmisillä on erilai-

nen elämismaailma. Voidaan sanoa, että he elävät erilaisissa todellisuuksissa sillä perusteella, että asioilla on heille erilaiset merkitykset (Laine, 2007, s. 30.) Tätä asiaa peilaten on tärkeää, että olen itse taustaltani samasta yhteisöstä kuin haastateltavat. Ymmärrän monien asioiden merkityksiä haastateltaville, jotka saattaisivat jäädä aukenematta ihmiselle, jolla itsellään ei ole minkäänlaista omakohtaista kosketuspintaa kyseiseen yhteisöön.

Yhteisön entisinä jäseninä minulla ja haastateltavilla on yhteisiä piirteitä ja yhteisiä merkityksiä. Haastateltavat ja minä tutkimuksen toteuttajana olemme kaikki nuoria naisia, vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä nuoruuden kynnyksellä pois lähteneitä ja luokanopettaja-opiskelijoita. Tämän vuoksi meillä on monille asioille samanlaisia merkityksiä, jotka auttavat ymmärtämään ja näkemään toisen kokemuksen.

On tärkeää myös muistaa, että jokainen yksilö on erilainen. Tutkimuksen haastateltavat ja minä olemme samoista taustoista, mutta ihmisinä hyvinkin erilaisia, elämme erilaisissa elämäntilanteissa ja meistä jokainen on elänyt täysin omanlaisensa elämän. Laine (2007, s. 30) korostaakin, että ihmisissä ei ole kiinnostavaa samanlaisuus tai tyyppillisuus. Jokaisella yksilöllisellä erilaisuudella on merkityksensä.

Fenomenologinen tutkimus voidaankin nähdä yksittäiseen suuntautuvana paikallistutkimuksena. Se ei pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärtämään jonkin alueen ihmisten sen hetkistä merkityks maailmaa (Laine, 2007, s. 31.) Tutkimukseni pyrkii löytämään haastateltavien koulukokemusten merkityksiä. Mitä yhtenäistä ja erilaista niissä on, mitä niistä merkityksistä voidaan päätellä ja mitä koulukokemukset merkitsevät haastateltaville.

3.1.1 Itseymmärrys tutkijana

Fenomenologia tutkimuksen metodina pyrkii siihen, että tutkimuksessa saavutettaisiin toisen kokemuksen ja hänen ilmaisunsa merkitykset mahdollisimman autenttisina. Tutkijana täytyy laajentaa omaa subjektiivista perspektiiviä siten, että pyrkii ymmärtämään toisen ilmaisujen omalaatuisuutta. Oma esiymmärrys pyrkii tulkitsemaan toisen puheen omien lähtökohtieni mukaisesti. Tämän vuoksi tutkimuksessa täytyy olla kriittinen ja reflektiivinen. Kriittinen tarkoittaa tässä itsekriittisyyttä: täytyy kyseenalaistaa omia tulkintoja. Tulkinnat pitää laittaa koetukselle. Reflektiivisyys taas tarkoittaa sitä, että tutkija on mahdollisimman

tietoinen omista tuntemuksistaan ja omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdistaan (Laine, 2007, s. 34.)

Tässä tutkimuksessa haastavinta itselleni on se, ettei niin sanotusti "näe metsää puilta". Aihepiiri on itselleni omien kokemuksieni kautta niin tuttua, että täytyy olla tarkka omissa päätelmissään ja ajatuksissaan, ettei anna omien ajatusten johdattaa, vaan oikeasti pyrkiä herkistymään haastateltavien kokemuksille.

Täytyy etsiä tie toisen "toiseuteen", eli toisen omaa, erityislaatuista suhdetta johonkin asiaan. Tutkija ei ehkä voi tavoittaa sitä, ellei pääse irti edes osittain ennakkoluuloistaan ja pinttyneistä tavoista ymmärtää toista. Tämä on myös ehto sille, että tutkimus saavuttaa yleisempää pätevyyttä. Erityisen tärkeää fenomenologiassa on tutkimuskohdetta ennakolta selittävien teoreettisten mallien tiedostaminen. Fenomenologisissa tutkimuksissa ei myöskään käytetä ns. teoreettista viitekehystä siinä merkityksessä, että tutkimusta ohjaamaan asetettaisiin tietoisesti jokin tutkimusta ennalta määrittävä teoreettinen malli. Fenomenologiassa sitä pidetään enempikin esteenä pyrittäessä tiedostamaan toisen "alkuperäistä kokemuksen maailmaa" (Laine, 2007, s. 35) Lestadiolaisuuden historia ja koko 2. kappale sekä koulukokemukset on tietoisesti otettu tutkimustani määrittämään. Ajattelen, että lukija saa tutkimuksestani huomattavasti enempi "irti" kun heti alussa kerron vanhoillislestadiolaisuuden historian ja yhteisön kulttuurin ja tavat. Tällöin lukija pystyy ymmärtämään tutkimukseni kieltä ja merkityksiä.

4 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani pääpaino on koulukokemuksissa. Koulukokemukset kuitenkin näyttäytyvät tutkimuksessani vanhoillislestadiolaisessa kontekstissa. Jokainen haastateltava on alakouluikäisenä ollut vanhoillislestadiolainen taustaltaan. Haastateltavien perhetaustat vaikuttavat hyvin paljon tämän tutkimuksen kontekstiin, ja sen vuoksi olen vanhoillislestadiolaista historiaa, kulttuuria ja liikkeen tapoja tutkimuksen alussa halunnut mahdollisimman laajasti käsitellä. Toivon, että lukijalle muodostuu eheä käsitys siitä, minkälaisesta yhteisöstä haastateltavat tulevat ja ovat lapsuutensa viettäneet.

Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Millaisia koulukokemuksia on vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä lapsuutensa ja nuoruutensa viettäneillä luokanopettajaopiskelijoilla?

2. Miten vanhoillislestadiolaisuudessa opitut kiellot ja säännöt ovat muovanneet koulukokemuksia ja kasvua naisena?

Tutkimuskysymykset syntyivät alun perin omista kokemuksista. Halusin tutkia asioita, joita olen itse kokenut myös alakoulussa. Ennen tutkimusta pohdin, ovatko koetut asiat vain henkilökohtaisia, vai voivatko ne olla myös yleistettäviä kokemuksia tässä kontekstissa.

4.1 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelu on aina kahden ihmisen välinen vuorovaikutustilanne. Tavallisessa keskustelussa molemmat osapuolet ovat yleensä tasa-arvoisessa asemassa, mutta haastattelussa haastattelijalla on ohjaava asema (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2000, 195.) Siinä vuorovaikutustilanteessa haastattelijalla on mahdollisuus kysyä haastateltavalta asioita hänen elämänpiiristään. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 41.) Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelun, koska sen avulla pääsen selvittämään tarkasti haastateltavien kokemuksia aiheestani. Haastateltavat saavat kertoa oman mielipiteensä tutkittavasta asiasta. Haastattelun kautta tavallisellakin ihmisellä on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. (Eskola & Vastamäki, 2001, s. 25.)

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiiri, teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Kommunikointi tapahtuu ”yhteisellä kielellä”. Tämän asian vuoksi kieleen ja käsitteisiin liittyvät ongelmat ovat keskeisiä teemahaastattelussa. Haastattelua voidaankin kuvailla

kahden ihmisen väliseksi viestinnäksi (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 48.) Menetelmässä on tyypillistä, ettei kysymyksillä ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä. Teema-alueet päätetään etukäteen ja ne kerrotaan myös haastateltavalle ennen haastattelua. Kuitenkin teema-alueiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastateltavan mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara, 2000, 195.) Tämä tuli esille myös tässä tutkimuksessa, sillä jokainen haastateltava eteni asioissaan hieman erijärjestyksessä, joten aihe-alueet kävimme lävitse haastateltavan mukaan. Tuomen ja Sarajärven (2011, s. 74-86) mukaan haastateltavat tulee valita sillä perusteella, että heillä olisi kokemusta tutkittavasta ilmiöstä tai muuten mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Haastateltavien eli tutkimuksen tiedonantajien valitseminen tutkimukseen täytyy olla tarkkaan harkittu ja mietitty. Tämän mukaan rajasin tutkittavat niin, että heillä on omakohtaista kokemusta ja tietoa vanhoillislestadiolaisuudesta. Heistä jokainen on syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen, jossa heidät on kasvatettu ja kasvataneet vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, tapoihin ja normeihin. Halusin myös rajata haastateltavia niin, että heillä olisi koulutuksen kautta tiettyä kyvykkyyttä peilata omia kokemuksiaan koulun arkeen pohtien sen kasvatuksellista ja kokemuksellista ilmapiiriä. Tämän vuoksi rajasin haastateltavat niin, että heistä jokainen opiskelee luokanopettajaksi. Tätä kautta ajattelin, että heillä on ollut opintojen aikana paljonkin reflektointia omaan opettajuuteen, omiin opettajamuistoihin, koulumuistoihin ja kaikkeen, mikä liittyy kouluun ja oman itsensä rakentumiseen ja kasvamiseen.

Haastattelin siis kolmea luokanopettajaopiskelijaa. Kaikki haastateltavat ovat naisia. Halusin tarkoituksella haastatella ainoastaan naisia, sillä itse naisena koen ymmärtäväni naisen puhetta ja elämää paremmin kuin miesten. Itse myös kuulun täysin taustaltani samaan joukkoon haastateltavien kanssa, joten ajattelin sen vahvuutena tutkimuksen kannalta. Näistä haastatteluista kaksi tein kasvotusten, ja yhden jouduin tekemään puhelinhaastatteluna olosuhteiden pakosta. Jokaisen haastattelun äänitin, jonka jälkeen litteroin sanasta sanaan. Jokainen haastattelu kesti n. 30-40 minuuttia. Haastateltavat olivat iältään 22-32 -vuotiaita naisia.

Kaikissa haastatteluissa oli hyvin avoin ilmapiiri, jonka koin hyvänä asiana koko haastattelun kannalta. Koin myös, että sillä oli merkitystä että jokainen haastateltava tiesi, että myös minä olen ex- vanhoillislestadiolainen ja kokenut elämässään samoja asioita ja kokemuksia tietyllä tasolla. Merkitys tässä tapauksessa oli positiivinen ja kantava, sillä meistä jokainen tietää, että on helppo jakaa asioita toiselle, jolla on samoja kokemuksia. Toinen siis tietää

mistä puhutaan ja mitä mikäkin asia tarkoittaa. On kuitenkin hyvä muistaa, että tämäkään lähtökohta ei ole täysin ongelmaton. Jos aihe on molemmille, sekä haastattelijalle että haastateltavalle todella tuttu, voi myös sokeutua tietyille asioille. Ja kun sokeudutaan tietyille asioille, silloin emme näe välttämättä ilmiöitä ja asioita ilmiön takana. Siksi onkin oleellista ja tärkeää, että osaa asettua asian kanssa sellaiselle etäisyydelle, että pystyy tarkastelemaan sitä puhtaana ilmiönä, asioina ja normeina. Sivuuuttaa hieman omia tunteita, ja keskittyä itse ilmiön tarkasteluun.

Tunsin kaikki haastateltavat entuudestaan, ja se voi haastattelussa olla sekä hyvä, että huono asia. Tietynlainen luottamus ja vapaus puhua omista kokemuksista on varmasti helpompaa tutulle henkilölle kuin täysin vieraammalle. Mutta monesti vaikeimmat ja raskaimmat asiat ovat helpompi jakaa vieraammille henkilöille. Voi myös olla, että minun ja haastateltavien välinen tuttavuus myös esti jotakin puhumasta täysin avoimesti omista kokemuksistaan. Kuitenkin pidän tässä tapauksessa asiaa hieman epätodennäköisenä, sillä koin itse, että jokainen haastattelu oli hyvin avoin ja haastateltavat kertoivat rehellisesti omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Yhdessä haastattelussa jopa yllätyin haastateltavan kadehdittavasta rehellisyydestä ja avoimuudesta.

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu kolmesta haastattelusta, jotka tein tammikuussa. Ensin suunnittelin ja mietin valmiita kysymyksiä ja aihealueita, joista voitaisiin keskustella, ja sen jälkeen kirjoitin valmiita kysymyksiä ylös. Aiheeni (koulukokemukset) rajoittivat kysymyksiäni, sillä teemaltaan kysymysten ja aihealueiden piti liittyä tutkittavaan asiaan. Itselläni oli paljon kysymyksiä, jotka joudun jättämään pois, koska ne eivät liittyneet aiheeseeni. Tutkittava asia vei mukanaan mielenkiintoisuudessaan. Heti alussa oli kuitenkin selvää, että kysymykset ovat vain suuntaa antavia ja haastattelu muutoinkin luonteeltaan vapaa. Haastattelun edetessä tarkentavia kysymyksiä tuli usein lisää, koska haastateltavat halusivat kertoa kokemuksistaan yksityiskohtaisemmin.

Aineiston koko on pieni, mutta laadullisessa tutkimuksessa ei muutenkaan pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tiettyä ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä käyttäytymistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 85.) Kun kysymyksessä on hyvin pieni aineisto, voidaan tarkastella aineiston saturaatiota eli kylläntymistä (Eskola & Suoranta, 1998, s. 35). Saturaatio tarkoittaa tutkimuksessa sitä, että uudet tiedonantajat

eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta mitään uutta tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2011, 87).

Tutkimuskysymyksiä oli 10, mutta käytännössä ne lisääntyivät haastattelutilanteessa, koska tein haastateltavilta myös heidän kokemuksiinsa ja puheisiin perustuvia tarkentavia kysymyksiä. Jokaisen haastattelusta nousi samoja asioita, mutta myös omakohtaisia omia kokemuksia, joita vain haastateltava itse oli kokenut. Kuitenkin aihepiirit ja kokemukset olivat hyvinkin samanlaisia ja samojen asioiden ja aiheiden ympärillä jokainen haastateltava oli pyörinyt ja pyörii. Olen tutkimuksessani merkinnyt haastateltavat henkilöt numeroiden; haastateltava 1 (H 1), 2 (H 2) ja 3 (3 H).

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, s. 62) tutkijan tehtävä on avata oma ymmärryksensä tutkittavasta aineistosta ja ilmiöistä. Tässä tutkimuksessa olen valinnut aineiston analysoimiseen aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska koen sen palvelevan parhaiten tutkimustani.

Aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineiston analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tehdään aineiston redusointi eli pelkistäminen, toisessa vaiheessa aineiston klusterointi eli ryhmittely ja kolmannessa vaiheessa aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, 108.)

Nauhoitettuani haastattelut litteroin ne mahdollisimman tarkasti, jotta haastateltavan painotukset ja sanoma tulisi mahdollisimman tarkasti esille. Litteroitua tekstiä kertyi noin kaksikymmentä sivua. Tämän jälkeen luin auki kirjoitetun haastattelun sisällön monta kertaa, jotta pääsin kokemuksiin ”sisälle”, ja pystyin näkemään tutkimuksen kannalta tärkeitä yhtäläisyyksiä haastateltavien kokemuksissa. Aineiston pelkistämässä karsin tutkimukselle epäoleellisen aineiston pois. Jäljelle jäi ainoastaan se aineisto, jota pystyin hyödyntämään tutkimuksessani. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka kautta etsin ilmaisuja, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen ja tutkimustehtävään. Pelkistäminen tarkoitti omassa tutkimuksessani sitä, että tutkimustehtävän kysymyksillä etsin aineistosta niitä ilmaisuja, jotka kertoivat haastateltavien koulukokemuksista, joihin liittyi vanhoillislestadiolainen tausta.

Aineistosta nousi esiin monia asioita ja teemoja, joita en ennen haastattelua osannut edes ajatella. Kuitenkin melkein kaikilla haastateltavilla oli samanlaisia kokemuksia, jotka näyttyivät hieman eri tavoin heidän alakoulukokemuksissaan. Haastattelun ensimmäinen kysymys: ”Kerro kuka olet ja kuvaile omaa elämäntilannettasi” osoittautui hyväksi avauskysymykseksi, jossa jokainen haastateltava kertoi itsestään vanhoillislestadiolaisen taustansa kautta.

Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa täytyy määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai lause. Analyysiyksikkö voi myös olla lauseen osa tai ajatuskonaisuus, jossa on useita lauseita (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 109-110.)

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä kävin aineistosta läpi koodatut alkuperäisilmaukset, ja etsin ilmaisuista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset yhdistin omaksi luokakseen, ja nimesin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä esimerkiksi ahdistava yhteisö. Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin, jotka tutkimuksessa nousevat esille. Pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään siis alaluokiksi. Alaluokkia ryhmiteltäessä puhutaan yläluokista ja yläluokkia yhdistettäessä muodostetaan pääluokkia. (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 110-111.) Yläluokaksi muodostuivat koulukokemukset vanhoillislestadiolaisen liikkeen kuulumisen vuoksi (koulukokemukset, toiseuden tunne, koulukiusaaminen, opettajien merkitys vaikeiksi koetuissa tilanteissa, haasteet jne.).

Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennaisin tieto, ja sen tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsityksiä. Omassa aineistossani teoreettisena käsitteenä nousi vanhoillislestadiolaisuuden merkitys koulukokemuksissa. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on tarpeellista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Voidaankin sanoa, että sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan edeten empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Omassa tutkimuksessani se tarkoittaa vanhoillislestadiolaisen taustan vaikuttavan lapsen koulukokemuksiin. Koulukokemukset perustuvat toiseuden tuntemiseen, häpeään ja jopa kiusatuksi tulemiseen. Abstrahointia voidaan kuvata prosessiksi, jossa tutkija muodostaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkittavasta tutkimuskohteesta. Teoriaa ja johtopäätöksiä peilataan koko ajan alkuperäiseen aineistoon. Johtopäätöksen tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät.

Tutkija siis pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajarvi 2011, 111-113.)

5 Tulokset

Vaikka haastateltavien määrä (3) tutkimuksessani on pieni, niin kaikki haastateltavat kertoivat paljon samankaltaisista kokemuksista. Kaikilla oli kokemuksissaan oma henkilökohtainen näkökulma, mutta asioiden taustalla vaikuttavat asiat eli vanhoillislestadiolainen yhteisö ja sen mukana tuomat asiat, haasteet, tunteet ja kokemukset olivat hyvinkin samantlaisia.

5.1 Kasvaminen vanhoillislestadiolaisen yhteisön piirissä

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen omissa julkaisuissa korostuu hyvän käytöksen ja siistin ulkoisen olemuksen merkitys ja korostaminen. Julkaisuissa toistetaan vuodesta toiseen odotuksia ja suorastaan vaatimuksia, joita vanhoillislestadiolainen tulee noudattaa kuuliaisesti, mikäli aikoo pysyä mukana muiden joukossa, toisin sanoen ”uskomassa”. ”Syntilistat” ovat vuosien varrella muuttuneet, mutta ovat yhä olemassa. Jotkut asiat, jotka ovat aikaisemmin olleet selkeästi syntyä ja joiden takia moni on joutunut jopa ulos liikkeestä, ovat muuttuneet vähin äänin sallituiksi. Näin saadaan pidettyä käsitystä liikkeen erehtymättömyydestä (Ruoho & Ilola, 2014, s. 19.)

”Se tarkoittaa sitä, että mä oon syntynyt vanhoillislestadiolaiseen, 11-lapsiseen perheeseen, ja ollu pienenä enemmän tai vähemmän, aika tiivistikkini, mun käsittääkseni, silloin pienenä siinä yhteisössä mukana ja niissä hommissa. Ja tota, se tarkoittaa niitä juuria ja sitä ilmapiiriä, mitä siitä on kummunnu mejän perheeseen. Siellä se on vaikuttanut. Ja se on vaikuttanu arvoihin, sitä se merkittee mulle, niinku jos miettii nykypäivää.”(H 2)

”Oon 15 lapsisesta perheesta. Oon aina ollu aika vilikas lapsi, ja ehkä vähä semmonen perheen musta lammas, mutta on meitä kyllä muitaki.” (H 3)

”Se on mulle taakse jäänyttä elämää. Mutta mä ajattelen sen niin, että se on yks monista lahkoista, jossa on paljon hyvää, ja paljon semmosta mitä en nykypäivänä piä enää itselle tärkeänä. Kyllähän se taustalla vaikuttaa yhä, eikä se oo koskaan mun elämästä pois pyyhittyä, että aina se pysyy siellä taustalla. Se usko on pysynyt siellä taustalla, mutta mun kohalla se usko ei ollu niin vahava silloin ku mä olin siinä liikkeessä, että se oli mun kohalla enempi sitä kulttuuria, että mä vaan hilluin siellä mukana, ja sitte ku mä sieltä lähtiin pois, niin mä sitte vasta elämäni ekaa kertaa aloin miettimään niitä asioita. Se oli vaan sitä silloin ku oli siinä, että meni vaan virran mukana ajattelematta. (H 3)

Vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä lähteneestä puhutaan, että ”lähtijä menetti uskonsa”. Tämä uskon menettäminen ja ”uskottomana” puhuteltavana loukkaa monia. Todellisuudessa moni liikkeessä oleva kuuluu liikkeeseen sosiaalisten suhteiden takia. Kaikki eivät allekirjoita yhteisön sääntöjä ja normeja, mutta kuuluvat silti liikkeen pariin. Uskovaisena oleminen kuitenkin näyttäytyy ensisijaisesti yhteisön tapojen ja normien noudattamisena.

”Sitte ku tapasin nykyisen mieheni, niin vasta sitte aloin ajattelemaan niitä asioita. Tuntuu, että usko on mulle nytte paljon tärkeempi ja henkilökohtaisempi usko. Sillon se oli vaan tapa.”
(H 3)

Kaikilla haastateltavilla kasvaminen vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä näyttäytyy isoina perheinä. Isot perheet kuuluvat vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön vahvasti, sillä liikkeen sisällä on ehkäisykielto, joka tarkoittaa sitä, että liikkeen jäsenet eivät saa ehkäistä lapsen saantia. Ehkäisy koetaan Jumalan luomistyöhön puuttumisena, sillä lasten tuleminen koetaan Jumalan työksi.

Lasten vastaanottaminen on perustavaa laatua oleva uskonasia, jonka kyseenalaistaminen vie ihmisen todella kauan Jumalasta. Ehkäisyssä puututaan Jumalan työhön ja tehtäviin. Ehkäisemättömyysopin epäilemiselle ei kukaan vanhoillislestadiolainen Jumalaa pelkäävä ja helvettiä kammoksuva ihminen halua antaa minkäänlaista sijaa. Kuitenkaan selkeitä ja loogisia perusteluja ehkäisemättömyydelle ei ole. Harva sitä kannattava vanhoillislestadiolainen kykenee perustelemaan oppia itselleen, saati muille (Ruoho & Ilola, 2014, s. 208-209.)

Isoissa perheissä jokainen lapsi saa ja joutuu työntekoon. Jokaisen on ”kannettava oma kortensa kekoon”, jotta asiat saadaan tehdyiksi. Ruoho & Ilola (2014, s. 61) Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä nousee leimallisesti esiin ”pikkuäitiys”. Pikkuäitiydessä ei ole kyse satunnaisesta avusta, vaan jatkuvasta, lasta psyykkisesti ja fyysisesti kuormittavasta käytännöstä.

Isoissa perheissä on myös paljon sisaruksia ja erilaisia sisaruussuhteita. Kaulio & Svennevig (2006, s. 8) kertoo sisaruussuhteilla olevan yllättävän suuri vaikutus itsetunnon rakentumiseen, minäkuvaan ja tunne-elämään. Vaikka sisaruussuhde muuttaisi muotoaan vuosien saatossa, ei yhteistä menneisyyttä ja lapsuutta voi pyyhkiä olemattomiin. Elämäntiet voivat kulkea eri suuntiin ja yhteydenpito loppua, mutta etäännyntäkin sisaruus pysyy sisaruutena.

Kasvaminen vanhoillislestadiolaisen yhteisön piirissä haastateltavien mukaan näkyy myös juurina, kulttuurina ja uskona. Haastateltavat ovat viettäneet lapsuutensa vanhoillislestadiolaisessa perheessään, ja ovat perheen mukana olleet liikkeen toiminnassa mukana. Vanhoillislestadiolaiset osallistuvat hyvin aktiivisesti oman yhteisönsä tapahtumiin.

5.1.1 Turvallinen yhteisö

Viime vuosien kohut, jotka liittyvät vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, ovat pakottaneet katsomaan yhteisöä totutusta poikkeavasta suunnasta, epäkohtien kautta. Kuitenkin yhteisön jäsenistä vain osa tunnistaa negatiivisesta julkikuvasta oman todellisuutensa. Toiset kokevat yhteisönsä turvallisina, ilon ja syvien merkitysten antajana (Hurtig, 2013, s. 177.) Tällaisena lapset hyvin useasti kokevatkin yhteisössä olon. Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä lapsuuden kokemukset voivat olla turvaa herättäviä. Perhe ja usko on koettu turvallisena ja hyvänä ympäristönä lapselle.

”Mää ajattelen, että siinä on myös paljon hyvää. Niissä arvoissa..” (H 3)

”Varhaislapsuudessa se on ollut semmonen tuki ja turva, ja semmonen niinku tosi turvallinen verkosto. Ja oli hyvin vahva se ystäväpiiri..” (H 1)

Vanhoillislestadiolaisuudessa ystäväpiirit ovatkin usein hyvin tiiviitä ja tärkeitä. Yhteisön jäsenet viettävät aikaa mieluummin toisten uskovaisten kanssa, siihen kasvatetaan yleensä jo kotona, ja kommunikointi saman liikkeen jäsenen kanssa on helpompaa, kun molemmat puhuvat ”yhteistä kieltä”. Ystäväpiiri saattaa joskus olla jopa syy siihen, miksi kuuluu liikkeeseen. Liikkeestä ei haluta erota, koska pelkää menettävänsä sosiaaliset suhteet, jotka on koettu hyvin tärkeinä.

”On se vaikuttanu mun arvoihin, sitä se merkittee mulle, niinku jos miettii nykypäivää.” (H 2)

5.1.2 Ahdistava yhteisö

Kaikki haastateltavat toivat esille ahdistuksen, joka kumpusi liikkeestä tavalla tai toisella. Ahdistusta ja ristiriitoja haastateltavat nostivat esille liikkeestä poislähtötilanteessa, jolloin liikkeen kulttuurin, oppien ja normien ja omien ajatusten välinen kuilu on kasvanut liian suureksi. Kun elämä käy liian ristiriitaiseksi, on pakko tehdä päätös, jatkaako yhteisössä vai lähtekö siitä pois. Jos ihminen jää yhteisöön, on toimittava yhteisön sääntöjen, normien ja kulttuurin mukaan. Jos ihminen lähtee yhteisöstä, hän joutuu kohtaamaan perheen ja ystävien pettymyksen, jopa joissain tapauksissa syyttelyn ja suhteiden katkeamisen. Moni vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsen onkin liikkeessä mukana sosiaalisen verkostonsa ja perheensä vuoksi.

”Ku mää menin lukioon ja aloin seurustella ei-vanhoillislestadiolaisen pojan kanssa, niin sitten se katkes se, tai siis sanoin sitte ihan suoraan, että mää laitan pillit pussiin, että mä en enää tähän halua kuulua. Nimenomaan siihen yhteisöön. Ja sitten sen jälkeen lestadiolaisuus on tarkoitanu mulle aikalaille ahdistusta. Sellasta varsinki nykyään, ku kaikki nämä mitä on tapahtunu näitä lasten hyväksikäyttöjä ja tosi paljon kaikkia kohuja. Ja on vähä

semmonen, että mikä tää yhteisö onkaan. Siis tosi ahistavana oon kokenut tän. Sellanen puhumattomuus perheen kans se on kaikista vahvin. Mutta vanhempien ja sisarusten kanssa ei niistä uskonasioista ole sillä tavalla puhuttu, ainakaan suoraan, niin se niinku ahistaa.” (H 1)

Vanhoillislestadiolaiset eivät saa seurustella tai mennä naimiseen liikkeen ulkopuolisten ihmisten kanssa. Liikkeessä ei seurustella hovin vuoksi, vaan seurustelu tähtää avioliittoon. Esiaviollista seksiä ei saa harrastaa, ja seurustelevia pareja tarkkaillaan, jotta pari ei tee mitään sopimatonta (Ruoho & Ilola, 2014, s. 147-151.)

”Lestapiireissä on tosi vahvasti se pärjäämisen kulttuuri, että halutaan näyttää toisille, että me ollaan ahkeria, me ollaan työtätekeviä, me ollaan tosi pärjäävää sakkia. Ehkä sieltä on jäänyt, tai vaan mejän perheestä, että kyllä pärjään, oo ykkönen. On tullu vahva semmonen oman arvonn tunne. Jossain määrin se on ollut hyvä juttu, mutta toisaalta taas tosi huono. Ku se on ollut niin korostettua, koska sen mukana on tullut paine aina pärjätä. Ja sitte se, että älä välitä jos muut haukkuu. Että semmosta kovuutta on saanu koko elämänsä harjotella. Mutta en mää sitä kyllä etuna aattelis.” (H 1)

Voidaankin puhua pärjäämisen pakosta vanhoillislestadiolaisissa perheissä. Monet lestadiolaisperheen äidit ajavat itsensä uuvuksiin. Taustalla on halu selvittää arjesta omin voimin, jotta perheen valintoja ei tarvitsisi perustella ulkopuolisille (Sivula, 2013, s. 49.)

Monilla vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä poislähteneistä on tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi, mutta heidän kertomuksillaan ei ole ollut yhteisön sisällä tilaa. Ja yhteisön ulkopuolella heitä ei mahdollisesti ole ymmärretty. Monen liikkeestä lähteneen vanhoillislestadiolaisen kohdalla yhteisön tarjoama käsitys todellisuudesta ei enää vastannut sitä, mitä on ympärillään nähnyt tai sisällään kokenut. Heidän maailmansa ei enää suostunut jakautumaan vain mustaan ja valkoiseen, heihin ja muihin, taivaaseen ja helvettiin, hyvään Jumalanvaltakuntaan ja pahaan maailmaan (Linjama, 2014, s. 7.)

”Tuli, tuli tosiaan ristiriitaisuuksia. Koska mää olin tietenki tosi kiinnostunu kaikesta elokuvista. Meillä kotona oli kuitenkin videot, että me saatiin kotona kattoa piirrettyjä, joka oli jo aika paljon siihen aikaan. Kyllähän se ois kiinnostanu mennä, mutta ku mää en ollu käyny elokuvateatterissa, niin enhän mää tienny, että mitä se niin ku on. Mutta kyllä mää karkasin diskoihin, että mää menin sinne ilman lupiaki, ja sieltä haettiin kerran poiski kaikkien koulukavereitten nähen. Ja toinen asia on tää urheilu, joka on ollu tosi vahva meille kaikille sisaruksille aina, että ollaan ollu tosi lahjakkaita, ja ollaan aina pärjätty kaikissa aina tosi hyvin esim. koulujenvälisissä ja valtakunnallisissa kilpailuissa. Ja kuitenkin ei saatu mennä mihinkään urheiluseuraan. Koulun liikuntakerhot oli niitä, mihin me saatiin mennä. Se oli itelle tosi iso juttu, ku olis ite niin hirveesti halunnu, mutta ei saanu sitä mahdollisuutta siihen.” (H 3)

”jotku semmoset niin ku koulun ulkopuolella olevat jutut, ku esim. mää harrastin telinevoimistelua, niin jos se ois vaatinu sitä, että olisin lähteny kilpaileen, niin sitä ei katottu hyvällä. Ja sen takia se harrastus vähä jäiki.” (H 1)

Vanhoillislestadiolaiset eivät saa käydä elokuvissa eivätkä katsella tai omistaa televisiota. Näiden asioiden tekeminen katsotaan synniksi (Ruoho & Ilola, 2014, s. 19.) Liikkeen piirissä myös kilpaileminen on kiellettyä. Urheiluseuraan kuuluminen ja jossakin lajissa kilpailu tulkittiin synniksi, sillä silloin katsottiin, että ihmiselle voi kilpailu tulla Jumalaa tärkeämmäksi. Kilpailua pidettiin oman kunnian tavoitteluna. Kuitenkin esimerkiksi koulujen omiin kilpailuihin, Hippo-kilpailuihin ja koulujenvälisiin kilpailuihin saivat osallistua myös vanhoillislestadiolaiset lapset. Haastattelujen perusteella erilaisuuden kokemukset liittyivät harrastuksiin ja kouluun liittyviin tunteihin, joihin he eivät saaneet osallistua.

5.2 Erilaisuuden kokemus koulu yhteisössä

Vanhoillislestadiolaisuuden merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ei ulotu vain liikkeeseen itseensä, vaan liikkeen merkitys sen ulkopuolella on kautta historian ollut suuri. Eriytyisesti Pohjois-Suomessa lestadiolaisuus on vaikuttanut liikkeeseen kuulumattomien ihmisten näkemyksiin uskosta. Tiiviinä ja vahvana yhteisönä vanhoillislestadiolaisuus on määritellyt paikallisyhteisöjen ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita, niin liikkeen sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Tämän ohella vanhoillislestadiolaisuudella on ollut hyvin vahva poliittinen, taloudellinen ja uskonnollinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa (Linjakumpu, 2012, s. 9.)

On selvää, että vanhoillislestadiolaisuus näkyy yhteiskunnan ohella myös selkeästi kouluissa ja sen käytänteissä. Vanhoillislestadiolaiset lapset käyvät kuntien ja kaupunkien yleisiä kouluja, joiden opetuksessa käytetään elokuvia, videoita ja muita opetusfilmejä. Soitetaan ja kuunnellaan ”maallista musiikkia”, tanssitaan, näytellään, käydään taidekäynneillä ja pyritään tutustumaan kulttuuriin. Ristiriita tulee siitä, että vanhoillislestadiolainen liike on kulttuurikielteen ja määrittelee monet kulttuuritapahtumat synniksi (Hurtig, 2012, s.).

Vanhoillislestadiolaisen kulttuurin tapojen ja normien vuoksi vanhoillislestadiolainen lapsi joutuu jo alakoulussa monien kysymysten äärelle. Haastateltavat kertoivat monia asioita ja tapahtumia, miten alakoulussa oma vakaumus tuli esille. Tilanteet ja tapahtumat, joissa vanhoillislestadiolainen tausta nousi esiin, olivat jokaisella haastateltavalla samankaltaiset.

”Kyllä se näky alakoulussa. Mun ekaluokalla oli pari kaveria, jotka oli myös vanhoillislestadiolaisia ja mulla oli VL-opettaja, ja se tuntu mulle välillä ahistavalta, koska mulla oli aina koulussa sellainen olo, että mää oon lestadiolainen. Kyllä se näky siellä semmosessa peruskouluelämässä, varsinkin kaikki sellaiset, silloin oli ehkä vähemmän sellaista että katottiin

videoita. Ja se tilannekin on ollu sillon vielä vanhoillislestadiolaisuudessa eri, että sillon koma on ollu ala-asteella, niin on ollu tosi tosi paha juttu, jos jollakin on ollu vaikka televisio tai jotain VHS-filmejä. Nykyäänhän se on, että kaikki nykyään kattoo vähintään YLE-Areenaa tai jostain netistä jotain. Ennenhän nämä oli ihan kauheeta syntiä. Että jos katottiin vaikka jotain opetusvideotakin, niin sitten opettaja saattoi tulla kysymään, että haluatko sä mennä vaikka luokan ulkopuolelle odottelemaan. Ja mä en koskaan halunnu”. (H 1)

Mitä enemmän paikkakunnalla ja omassa koulussa on vanhoillislestadiolaisia, sitä luonnollisempaa ja helpompaa koulumaailma on liikkeen nuorille. On helpompi olla yksi jäsen erilaisten ryhmässä kuin olla yksin ainoa laatuaan. Erilaisuus koetaan harvoin positiivisena asiana, ainakaan jos tilanne ei ole itse valittu tai poikkeava ominaisuus yleisesti toivottu tai ihailtu (Ruoho & Ilola, 2014, s. 92.)

”Se näky aika vahvasti, koska niin ku sanoin niin se oli pieni kyläkoulu, missä kävin koulua. Ja tuota, pieni paikkakunta Pohjanmaalla, jossa oli hirveesti lestadiolaisia, ja koulussa oli tosi paljon lestadiolaisia lapsia. Mutta se lestadiolaisuus näky siinä arjessa. Se näky todella paljon semmosissa, että ei katottu, ei varmasti katottu niin paljon videoita mitä oltais katottu, jos lestadiolaisia ei ois ollu niin paljo luokassa. Perusteltiin hirveen usein maantiedon ja biologian tunneilla, minkä takia ei katota videoita, koska niin suuri osa ei kato. Ja se piti riittää muulle luokalle, että asia selvä nyt sitte ei katota kukkaan videoita”. (H 2)

”Ja ihmiset tiesi automaattisesti, että jos oli tanssitunti tai elokuvaan lähtöä, niin me ei lähetty. Mutta ei meitä (vanhoillislestadiolaisia) ollu ku kourallinen siellä”. (H 3)

Kukaan haastateltava ei ollut luokkansa ainoa vanhoillislestadiolainen lapsi, joka kertoo myös liikkeen suuruudesta. Jokainen haastateltava on myös käynyt alakoulun kokonaan tai ainakin osan siitä Pohjois-Suomessa, jossa vanhoillislestadiolainen liike vaikuttaa vahvana.

5.2.1 Opettajan merkitys vaikeiksi koetuissa tilanteissa

Haastateltavien mielestä edellä mainitut tilanteet olivat ahdistavia, tai vaikeiksi koettuja. Tällaisissa tilanteissa korostuukin opettajan ammattitaito, myös opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus sekä dialogi.

Dialogi tarkoittaa yhteisen, jaetun ymmärryksen etsimistä vuorovaikutuksessa tois(t)en kanssa. Sitä tarvitaan kun pyritään siihen, että laajennetaan vaihtoehtoja. Dialogissa herätellään eri näkökulmia ja etsitään uusia vaihtoehtoja, joiden pohjalta ajatuksia sekä tietoja muokataan uuteen uskoon. Dialogin tavoitteen mukaisesti erilaisia, ristiriitaisia käsityksiä pohditaan rinnakkain (Isoherranen, 2007, s. 66.)

Tutkimuksessani toistui kaikkien haastateltavien kohdalla myös se, että opettaja ja oppilas, eli haastateltava, eivät koskaan käyneet minkäänlaista keskustelua lapsen poisjäämisestä johonkin tapahtumaan tai tuntiin. Vakaumukseen liittyvissä asioissa opettaja ja oppilas eivät koskaan puhuneet sanaakaan. Se oli siellä ”taustalla” molempien tiedossa, josta ei keskusteltu ääneen.

”Ja se opettaja oli vanha. Opettanu mun sisarruksia mua ennen, niin se tiesi kaikki tasan tarkkaan, niin viestintä oli täysin sanatonta. Molemmat ties, ja mistään ei puhuttu”. (H 3)

”Ei kaikki opettajat aina kysyny mitään. Oli siellä joitakin ei-VL-opettajia, jotka otti sen aina huomioon ja kysy. Mutta yhen kerran mä muistan, ku me oltiin menossa kattomaan semmosta delfiininäytöstä, joka oli semmonen elokuva yhdellä toisella koululla. Ja mä muistan, ku mun VL-ope soitti mulle aamulla. Mää olin varmaan 2-3 luokalla, niin se ope soitti mulle aamulla, että miten on tilanne? Haluatko sä tulla kattomaan sitä, vai? Mää en ollu varma, että oliko se keskustellu siitä mun vanhempien kanssa. Mutta mä ehtottomasti halusin mennä kattoon sen, ja sannoin, että joo kyllä mä haluan tulla. Ja mä menin sinne, mutta mulle ei koskaan se avautunu. Että oliko se nyt hyvä juttu, vai syntiä että mä menin sinne. Se jäi avoimeksi, mutta mä muistan kyllä tosi hyvin sen elokuvan. On kyllä jääny mieleen. Just tollaset tilanteet, jos ollaan jotaki katottu, niin on ollu että meetkö sä nyt luokan ulkopuolelle istumaan? Siis käytävään istumaan siksi aikaa. Muuten ei puhuttu mitään. Siitä jäi aina sellainen olo, että nyt ku se on kysyny, että osallistunko vai en, niin mulla jäi sellainen olo, että oisko mun nyt pitäny jäähä osallistumatta.” (H 1)

”No, ei me videoita katottu ollenkaan, ku meillä oli yksi lestadiolainen opettaja. Eikä sen kans puhuttukaan semmosista, eikä puhuttu mistään asiaan liittyvästä. Tai siitä, että kuunnellaanko musiikkia, vaikka käsityön tunnilla. Niin sitä ei ees puitu sen kanssa. Muiden opettajien kanssa puitiin. Varmaan lapset tiesi sen, että sitä on ees ihan turha puhua, kun kaikki tiesi että se on lestadiolainen”. (H 2)

”Mulla oli VL-ope, ja hän tiesi mistä taustoista mä oon, ja mä ihan täysin käyttäytyin sen tunnilla niin, ettei tuu sanomista”. (H 3)

Haastateltavilla oli kaikilla ollut sekä vanhoillislestadiolaisia että ei-vanhoillislestadiolaisia opettajia. Vanhoillislestadiolainen opettaja tietää luokaltaan vanhoillislestadiolaiset oppilaat, sillä liike on (erityisesti pienillä paikkakunnilla) niin tiivis, että yhteisössä olevat tietävät ja tuntevat toisensa. Kaksi haastateltavista nosti esille tunteneensa, että vanhoillislestadiolainen opettaja ”lelli” heitä tai luokan muita vanhoillislestadiolaisia oppilaita.

”Tämän lestadiolaisen opettajan kohalla, muistan sen että se ois suosinu lestadiolaisia. Paria lestadiolaista mun luokan tyttöä. Ne lestadiolaiset tytöt kävi sillä kylässä kotonaan vapaa-ajallaan ja niillä oli tämmösiä yhteisiä juttuja. Että ne puhu hirveen useesti niistä jostain nuortenilloista, misä tämä opettaja oli yhteinen järjestelijä”. (H 2)

”No 1 lk se korostu, ku opettaja tiesi, että mä oon ja hän oli kans. Mää en ois halunnu mitään erityishuomiota. Meillä oli semmonen lehti, johon pääsi suurinpiirtein yksi piirustus, ja mun piirustus pääsi sinne kerran. Mulla oli semmonen olo, että se suosi mua. Mää silloin

esim. ajattelin, että mun luokkakaverilla on paljon hienempi, mutta mun ruma kirahvi pääsi sinne lehteen jostain syystä. Ehkä se oli liian korostunut”. (H 1)

Ihmisten välisessä kohtaamisessa, oli se sitten opettaja-oppilas -välinen kohtaaminen, tarvitaan dialogin lisäksi toisen kuuntelemista ja kunnioitusta. Kuuntelemisen tehtävänä on ottaa vastaan toisen viestintä. Vain se, mitä toinen viestittää. Kaikki häiritsevät seikat tulisi pyrkiä eliminoimaan. Ehkä kaikkein vaikeinta on omien ennakkokäsitysten sivuun siirtäminen. Viestintätilanteessa tulisi välittää kiinnostusta puhujaa ja hänen asiaansa kohtaan. Tarkkaavainen kuuntelija huomaa myös sen, mitä puhujalta jää sanomatta. Kehon ja kasvojen liikkeet kertovat lisäksi sanattomia viestejä (Kauppila, 2005, 183-185.) Kunnioittaminen on tärkeää jo siksi, että jokaisella ihmisellä on itseisarvo.

5.2.2 Luokkatovereiden asenne erilaisuuteen

Tutkiessaan teini-ikäisten keskuudessa tapahtuvaa kiusaamista Sholte , Sentse ja Granic (2010, s. 789-790) toteavat, että myös luokassa vallitsevat asenteet aiheuttavat yksilöllisten ominaisuuksien ohella kiusaamista. On todettu, että positiivinen kouluilmasto vähentää koulukiusaamisen määrää ja samalla sen negatiivisia vaikutuksia. Toisaalta tietyt ryhmät ovat riskialttiimpia kiusaamiselle kuin toiset ryhmät (White, La Salle, Ashby & Meyers, 2014, s. 349-350.)

Kiusaaminen on usein kätketty ilmiö, jonka ymmärtävät vain ne, jotka ovat yhteisössä jäsenenä. Kiusatun oppilaan erilaisuus tulkitaan kulttuurisesti vähäteltäväksi piirteeksi. Tällä tavoin kiusaaminen luo kulttuurisia normeja, ja ikään kuin pakottaa oppilaat omaksumaan ne (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s. 333.)

Haastateltavista yksi nosti esille koulussa tapahtuvan kiusaamisen. Luokan sisällä lapset tiesivät tasan tarkkaan ketkä olivat vanhoillislestadiolaisia ja ketkä eivät ole. Kiusaaminen ilmeni haastateltavalle ”vitun lesta”-kommentteina. Myös luokkayhteisössä näkyi selvästi vanhoillislestadiolaiset ja muut. Yksi haastateltava toi esille tilanteen, jossa luokan opettaja teki päätöksen, että kukaan ei kato elokuvaa, kun luokassa oli vanhoillislestadiolaisia lapsia. Silloin muut olivat pettyneinä osoittaneet tunteensa luokan vanhoillislestadiolaisia lapsia kohtaan.

”Mutta mä muistan sen, että se ärsytti. sitte vaan piti sanoa, hö hö hö, ja mulkoiltiin niitä lestaadiolaisia, että tää on teijän vika (kun ei saatu videoita katsoa luokassa, sen vuoksi että VI-lapsia oli niin paljon luokassa)”. (H 2)

”Että meillä se ei näkyny millään lailla, muuta ku sai ite niitä vitun lesta- kommentteja”. (H 3)

Kiusaamiseen liittyy myös hyvin vahvasti häpeän tunnetta. Kehityopsykologian mukaan häpeää ja syyllisyyttä on pidetty omaantuntoon liittyvinä asioina. Omaantuntoon liittyvien asioiden ja tunteiden on nähty muovaavan ihmisen eettistä persoonallisuutta ja olevan juuri sen tähden keskeisiä (Kettunen, 2011, s. 63.) Puolimatkan mukaan (2004, s. 17) häpeän tunne ei johdu välttämättä siitä, että ihminen vertaa itseään muihin ja kokisi alempiarvoisuutta toisia kohtaan. Häpeä syntyy silloin, kun ihminen vertaa itseään eettiseen mittapuuhen, ja huomaa puutteensa suhteessa niihin. Häpeään sisältyy vertailu, joka perustuu ihmisen normeihin ja arvoihin. Häpeään liittyy kokonaisvaltainen kielteinen näkemys itsestä, jonka vuoksi ihmisellä on tarve kätkeytyä ja piiloutua katseilta. Häpeävä voi kokea olevansa muiden katseen alla, vaikka kukaan ei todellisuudessa ole katsomassa. Yleisönä voi olla pelkästään oma itse.

”Mää vaan muistan, että se oli itelle aina niin nolo tilanne. Sitä vaan yritti niissä tilanteissa muuttua näkymättömäksi, että ikään kuin että kukaan ei huomaa, vaikka ollaan täällä laidalla tekemättä ei mitään..Yläkoulussa mä olin mejän luokan ainut vl, niin mä heitin siitä herjaa, että joo, mä en ossaa tanssia, niin mä voin tulla DJ:ksi. Mää oon aina ollu semmosen, että oon yrittäny pelastaa naamani huumorilla tai jollain tommosella. Tai sitte mä keksin siinä jonku semmosen jutun, että kukaa ei ees huomaa”. (H 3)

Iso sisarusparvi saattaa herättää vahvoja negatiivisia tunteita, sekä surua ja häpeää. Usein häpeän tunteet liittyvät koulumaailmaan, kaveripiiriin ja muihin tilanteisiin joissa on joutunut olemaan irrallisena omasta yhteisöstä, vailla muiden yhteisössä olevien vanhoillislestadiolaisten turvaa ja tukea. Osasyynä kokemuksiin voivat olla myös koulukavereiden jatkuva pilkka ja iva tai pelko kiusatuksi joutumisesta (Ruoho & Ilola, 2014, s. 89-90.)

5.3 Selviytyminen omassa elämässä

Itsenäistyessään naiset, jotka ovat olleet ulkoa ohjautuvissa suhteissa, alkavat seisomaan omilla jaloillaan ja vapautuvat erillisiksi ihmisiksi. Minä itse -ajattelu korostuu ja minän rajat vahvistuvat. Tällöin nainen pystyy nauttimaan vapaudestaan ja itsemääräämisoikeudestaan. Nainen saattaa jopa kokea, että on uudelleen uhmaiässä. Uuden rakentaminen aina merkitsee myös eheytymistä. Nainen löytää heikkoutensa ja haavoittuvuutensa, toisaalta

voimansa ja vahvuutensa (Ojuri, 2001, s. 58.) Tämä lähde kertoo väkivaltaa kokeneiden naisten kokemuksista, kun naiset ovat päässeet pois väkivaltaisista ja ulkoa ohjautuvista suhteista. Oman kokemuksen myötä tunnistan tuossa hyvin paljon yhtäläisyyksiä myös siihen kontekstiin, kun nainen lähtee pois tiiviistä ja hyvin ulkoa ohjatusta yhteisöstä, tässä tapauksessa vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä.

”Se on rankka tie, eli tämä tie minkä minä oon valinnu. Että sää ekana synnyt perheeseen joka on vl, ja sut kasvatetaan ja juurrutetaan siihen ja sitte sää revit ittes pois siitä kulttuurista. Mää vertaan sitä siihen, että sää tulisit jostain toisesta maasta tänne, ja varsinki ku mää oon naimisissa miehen kans, joka on toisesta ääripäästä. Se on oikeesti sitä, että se on niinku 10 vuojen projekti, että siitä selevis. Ja monille se voi olla vielä pitempi, koko elämän mittainen projekti. Ite oon viimeset pari vuotta ollu aika sinut tän tilanteen kanssa. Mutta se käsitys, että muut ei voi päästä taivaaseen, niin se eli omassa mielessä ihan älyttömän kauan. Varsinki, ku sattu heti siinä alakutaipaleella, että mun yks ystävä, joka oli ex-vl kuoli auto-onnettomuudessa. Sen jälkeen mun kaverit tuli käännyttää, että etkö sää ymmärrä.

Mutta jotenki sitä on vaan rakentanu semmosen oman elämän ja oman polun. Nyt tuntuu, että on tosi vahvoilla. Kaikilla on omat taustansa, huonomminki ois voinu käyä. Välillä aina miettii, että olis niin paljon helpompaa, ku ei ois ikinä kuullutkaa koko hommasta.

Mutta uskon ja tiiän sen, että kaikki jotka on lähteny liikkeestä, niin se on aina ollu iso se projekti, että se ei tosiaan oo mikkään yhen päivän projekti, että sää vaan sanot, että heippa. Että se on niin pitkä prosessi, eikä sitä ymmärrä muut ku ne jotka on sen ite kokenu”. (H 3)

Oman tilanteen näkeminen hyvänä liittyi toisaalta yhteisön jättämiseen. Yhteisön ulkopuolelta oli mahdollista löytää elämä onnellisena ja rauhassa. Ehjä ja kokonainen identiteetti syntyy rehellisyydestä erityisesti itselle ja muille, ja sitä vaihtoehtoa vanhoillislestadiolaisuudessa ei näytä olevan. Mikäli uuden identiteetin muodostaminen liikkeessä on mahdollista, verkon kautta tämä kokemus ei välity (Keijonen & Hintsala, 2013, s. 145.)

”Ja osittain nyt sitten myös, ku tuntuu että on vähä hukassa oman elämänsä kanssa, niin kattoo nyt vasta jälkeinpäin, että miten se kaikki on vaikuttanu mun elämään. Nyt vasta tajuaa sen, miten hankalaa ja miten ihmeessä on niinku selvinny kaikesta siitä, suoraan sanottuna paskasta. On se ollu aika rankkaa. Ja kyllä mää sillain koen, että se on osaltaan vaikuttanu, niinku sellasiin mielenterveydellisiin asioihin, että sinä aikana ku mää erosin vanhoillislestadiolaisuudesta, niin myös sairastuin syömishäiriöön ja masennukseen, että se on ollu tosi sellanen rankka aika. Mun mielestä siinä ehkä se ratkasevin, tai siis vahingollisin on ollu se, että musta tuntuu että mun koko identiteetti rakentu tosi vahvasti siihen uskoon. Ja ensimmäiset kuustoista vuotta mulle uskoteltiin jotain, että näin asiat on, ja sitten ku se kaikki tavallaan romahti, ja just siinä pahassa vaiheessa 16-vuotiaana, että tuntuu täysin siltä että piti alkaa rakentaa täysin uutta identiteettiä, vaikka se kasvu oli muutenki ihan vaiheessa vielä siinä vaiheessa elämää. tuntuu, että se on vieläki vähä niinku kesken se prosessi”. (H 1)

”Mää ajattelen sen sillain, että jokkaisella on niitä vastoinkäymisiä ja mulla se on nyt ollu tän uskonnon kanssa sitä kipuilua. Mulla se on vielä prosessoimatta täysin, niin se tässä tulee vuosien saatossa paljon vielä vaikuttamaan, ja en tiiä sitten jos ja kun saahaan niitä lapsia, että sillon taas varmasti tulee ihan uus vaihe tässä ja peilaa taas sitä siihen ommaan lapsuuteen uudestaan.

Mutta siitä oon erityisen kiitollinen, ettei oo kuitenkaan menny välejä mun perheeseen, että kukaan ei oo kääntäny mulle selkää. Eikä myöskään suvussa. Mutta haluaisin silti, että voisin mennä kotona täysin sellaisena kun olen, koska en voi tällä hetkellä.

Ja se on auttanut, että mejän perheestä muutkin sisarukset on lähteny liikkeestä. Mutta mää olin eka joka lähti, ja kuopus, niin oon saanu kokea sen kaikista voimakkaimmin. Ja ainut, joka on sanonu sen täysin suoraan omille vanhemmille. Ja sillon, ku sanoin etten halua tähän enää kuulua, niin oon kokenu semmosta syyttelyä. Isä sai siis sattumalta samoihin aikoihin sydänkohtauksen, ku oli sydän- ja verisuonitautia. Äiti antoi ymmärtää niin, että se ois mun syytä”. (H 1)

Ihmiselle, joka on kasvanut vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä yhteisöllisyys ja kansalaisuus näyttäytyvät sosiaalisena yhteisöllisyytenä, johon kuuluvat normit, kulttuuri ja valta. Kääntöpuolena yhteisöllisyydelle, kulttuuriselle ja hengelliselle identiteetille on se, ettei siitä koskaan pääse irti. Joillekin on elämänmittainen kipupiste olla aina suhteessa lestadiolaisuuteen: ”entinen lestadiolainen” tai ”etninen lestadiolainen” (Nissilä, 2013, s. 63.)

Haastateltavat toivat voimakkaasti esille eroamisen vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Eroaminen niin tiiviistä ja voimakkaasta yhteisöstä on todella rankkaa. Ihmisen täytyy rakentaa uusi identiteetti pohtien, kuka olen ja mitkä ovat omat arvoni ja ajatukseni. Yhteisöllisyyden ajattelusta voi olla vaikea päästää irti. Samalla voivat suku- ja ystävyysuhteet kariutua ja voi jäädä asioiden kanssa yksin. Haastateltavat toivat esille, että ovat onnellisessa asemassa, koska perhesuhteet säilyivät, mutta ”kotia ei voi mennä omana itsenä”.

5.3.1 Omaan naiseuteen ja kehoon tutustuminen

”En ollu yhtää sujut sen oman kehon kanssa. Vasta myöhemmin, nyt aikuisena on tullu semmonen että on halunnu käydä tanssikurssit ja halunnu oppia. Haluan kyllä omille lapsille antaa sen mahdollisuuden”. (H 3)

”Mua harmittaa se, että pieneltä lapselta kielletään niin luonnollinen asia, ku tanssi ja ilmasu. Ja ku mun siskoilla on lapsia, niin ollaan keskusteltu niitten kans, tai oon sanonu, että äläkää kieltäkö niitä ilmaisemasta ittiään, tai esim. Liikkumaan musiikin tahtiin. Ei halua, että niille muodostuu semmosia lukkoja, mitä itelle on muodostunu” (H 1)

Haastateltavat nostivat esille oman kehon. Vanhoillislestadiolaisuudessa kehon ilmaisu tanssin tai muun esittävän taiteen muodossa on syntiä, tällöin kehollinen ilmaisu on jäänyt vähäiseksi. Myöhemmällä iällä on alettu harrastamaan tanssia, jota lapsena ei saanut harrastaa sen synnillisyyden vuoksi.

”Oli pitkään semmonen olo, että on jäänyt niin paljosta paitsi. Vasta yliopistossa tässä koulutuksessa oon saanu sen rohkeuden heittäytyä, mutta siihen asti tuntu, että tanssi ja kaikki muu esiintyminen tuntu niin vaikialta, että piti suurin piirtein olla kolmen promillen humalassa ennen ku siihen pysty. Eikä ollu yhtään sujut sen oman kropan kanssa. Ja sama tuossa ilmasussa, että jotenki se ei oo ollu jotenki mun juttu. Mutta täällä koulussa se on lähteny ihan omille raiteilleen, ja nyt kokkee että on vahvoilla kaikissa ilmaisutaito hommissa ja pystyy muuntautumaan ja heittäytymään miksi vaan. Mutta kyllä se itellä harmittaa” (H 3)

”Telkkaristahan oppii aika paljon, ku se avartaa maailmaa ihan uudella lailla. Nykyään on eri ku vl lapset kattoo netistä kaikki mahdolliset. Sillon ku mää olin nuori, niin se tv oli tosiaan tabu, mitä ei ollu kellään. Kielitaito on huonompi, ku sitä ei kuullu sitä kautta, voi olla että on asennekysymys, mutta niin mää ajattelen, että jos ois kuullu enempi musiikin ja tv:n kautta, niin kyllä se olis tullu tutummaksi. Ja musiikki tietenki, ku on musikkialalla, niin itellä on tosi iso aukko sivistyksessä musiikin osalta. Mää en tiiä kettään laulajia, että siinä musiikissa on jotenki tosi iso kolo. Nyt ku mää ite opiskelen vielä musiikinopettajaksi lisäksi, niin se tuntuu, että miten mää ikinä saan kurrottua sen aukon kiinni, mikä muilla on pienestä asiasta tullu. Se tietämys eri musiikki tyyleistä, laulajista ja kaikesta. Tuntuu, että mää en ikinä selviä tästä”. (H 3)

Myös populaarimusiikki on koettu jäävän vieraaksi, sillä vanhoillislestadiolaiset saavat kuunnella ainoastaan virsiä ja klassista musiikkia.

”Sillon, ku olin eronnu liikkeestä, niin esim. jostain populaarimusiikista saatto tulla tosi paha olo, ku kuunteli, että oli ikään kuin ehdollistunut siihen, että aina tuli vaan tosi huono omatunto ja se ärsytti tosi paljon. Ei mulla enää tuu tuommosta nuin vahvasti” (H 1)

5.3.2 Koulukokemusten merkitys omaan opettajuuteen

Kokemukset muokkaavat ajatuksiamme maailmasta, jossa elämme. Kokemuksilla on erilaisia merkityksiä, jotka saattavat avautua ihmiselle itselleen vasta paljon myöhemmin. Myös tutkimuksessani haastateltavien koulukokemukset ovat vaikuttaneet siihen, mitä tulevat luokanopettajat ajattelevat keskustelun tärkeydestä ja avoimesta ilmapiiristä. Monikulttuurisuus on alati kasvava ominaisuus suomalaisissa kouluissa. Oppilaita on eri kulttuureista, maista, uskonnollisista yhteisöistä, joten erilaisuuden kohtaaminen on välttämättömyyttä opettajan ammatissa. Seuraavissa näytteissä haastateltavat avaavat sitä, miten he tulevat opettajina aikovat toimia, kun luokassa on vanhoillislestadiolainen lapsi tai joku muu lapsi erilaisesta kulttuurista tai yhteisöstä.

”Se on niin vaikia aihe vanhemmille sekä opettajille. Että aina ku vanhemmilta kysytään jotaki vltä, niin se vetää ne aina semmoseen suppuun. Ja mä en tiiä miksi se on semmosta, mutta se vaan on. Siksi minä haluan olla semmonen tiedon tuoja, että jos on ennakkokäsityksiä tai väärää luuloja niin mä haluan korjata niitä..Mää haluan sanoa ääneen ne, koska mua inhottaa se että ne jotka siinä liikkeessä on, niin ne ei puhu, eikä kerro niitä asioita. Sitä häpeillään. Ja pakkohan se on vanhempien kertoa, että jos semmonen vakaamuksellinen tausta on ja ei pysty tekemään tämmöstä ja tämmöstä. Ehkä se on sitä, että pelätään ihmisten suhtautumista. Ja sitte se, ku pelätään ja arkailleen kerrotaan, niin tuntuu että se antaa vielä enemmän sitä negatiivista kaikua muille, ku ei ees ite uskalleta kohdata ja sanota, että mitä kukin on.

Opettajan pittää mun mielestä ehtomasti keskustella asiasta. Vaikka niin, että ekana vanhempien kanssa, ja kysyy luvan että saako keskustella lapsen kans. Ja sitte keskustellee vielä lapsen kans siitä asiasta. Sillon sille lapselle tulee turvallinen olo siitä, että se opettaja hyväksyy sen semmose-na ku se on.

Vanhempien kuullen lapsi ei välttämättä uskalla sanoa kaikkia ajatuksia. Asia vois ottaa esim. vanhempainvartissa esille. Sitte sen jälkeen jutella lapsen kans, että miltä tuntuu, ja tuntuuko että sut on hyväksytty siinä. Ehtomasti se keskustelu, jossa asian voi käydä läpi, jotta lapselle jää turvallinen ja hyväksytty olo sen asian kanssa” (H 3)

”Ja aijon hyödyntää sitä sillä, että pittää niin sanotusti samalla tavalla silimät auki ku sillon, ku hyvin pienenä katto, ku tiesi mitä kukanenkin on ja ei oo, näin päällisin puolin. Ja tuota, antaa olla semmonen. Että ei lähe ite muuttamaan kettään ja niinku silleen, että muistaa sen kohtaamisen. Että ihminen ihmisenä” (H 2)

”En sillain, että sormella olis osoteltu. Mutta sillain, että niitä olis voitu jollakin tavalla käsitellä, niin se ois rakentanu semmosta avoimempaa ilmapiiriä. Ja oon ehtomasti sitä mieltä, että pitäis olla enempi eri uskonnoista opettamista” (H 1)

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen yksilön elämää muovaava normisto on tiheää, mutta ulkopuolisten tietoisuus siitä heikkoa tai myyttien ja väärinkäsitysten leimaamaa. Epätietoisuutta vahvistaa entisestään se, että liike on ollut yhteisönä aina melko suljettu. Liike on kuitenkin kokonsa ja erityspiirteidensä vuoksi yhteiskunnallisena ja sosiaalisena kontekstina merkittävä (Hurtig, 2013, 117.)

6 Pohdinta

Tutkimukseni alkoi haastatteluilla tammikuussa 2014. Haastattelun jälkeen litteroin ja analysoin tulokset. Tämän jälkeen tutkimukseni oli puoli vuotta "paussilla". Syksyllä aloin keräämään kirjallisuutta, ja lokakuusta marraskuuhun kirjoitin gradutyötäni täyspäiväisesti, kunnes se valmistui joulukuun alkuun. Kirjoittamistyö on ollut mielenkiintoista, sillä aihe on motivoinut minua alusta loppuun.

Tutkimuksen haastateltavat olen pitänyt ajan tasalla työni suhteen, sillä olen luvannut lähettää valmiin gradun jokaiselle haastateltavalle muistoksi. Paikkaa, jossa haastattelut olen tehnyt, en ole halunnut paljastaa tutkimuksessani eettisistä syistä. Haastateltavista jokainen oli mielestäni oma persoonansa. Yhtenäistä kaikille oli se, että kaikki ovat naimisissa ja puheista pystyi päättelemään, että jokainen omaa hyvin perhekeskeiset arvot.

Vanhoillislestadiolaisuutta on tutkittu paljon, mutta siihen liittyvä yhteiskuntatieteellinen tutkimus on varsin niukkaa edelleen. Monien muiden uskonnollisten liikkeiden lailla lestadiolaisuus on hyvin kiinnostava yhteisö monessakin mielessä. Historian alusta alkaen lestadiolaisuuden suhde valtioon ja muuhun yhteiskuntaan on aiheuttanut skismaa ja eripuraa. Lestadiolaisuuden sisäiset suhteet ja niihin liittyvä vallankäyttö ovat tutkimuksen kannalta olennaisia näkökulmia.

Vanhoillislestadiolainen tutkimus painottuu pääasiassa historialliseen kehitykseen, opillisiin kysymyksiin sekä Lars Levi Laestadiuksen persoonaan ja merkitykseen liikkeen synnyn kannalta. Tyypillistä onkin, että sitä ovat tehneet liikkeeseen kuuluvat ihmiset. Tämä herättää aina kysymyksiä tutkimuksen objektiivisuudesta, kriittisyydestä ja mahdollisuuksista tuoda esiin liikkeelle arkaluontoisia asioita (Linjakumpu, 2012, s. 11; Hurtig, 2013, s. 9.)

Vasta viime vuosina vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä on tehty tutkimuksia, kuten Haa-voittunut yhteisö (2012) ja Taivaat taimet (2013). Vanhoillislestadiolainen liike on murrosvaiheessa, joka näkyy yhteisön jäsenten muuttuvina asenteina ja käytösinä. Liike muuttuu koko ajan, vaikka pienin askelein.

Tutkimukseni haastateltavien määrä on hyvin pieni (3 henkilöä), koska haluamaani kohde-ryhmään oli vaikea löytää enempää tutkittavia. Vanhoillislestadiolaisuus tai "etninen lesta-

diolaisuus” ovat asioita, joita ei haluta tuoda esille voimakkaasti. Erityisesti etniseen lestadiolaisuuteen liittyy usein voimakkaitakin häpeän kokemuksia. Häpeä kantaa monesti mukanaan pelkoa ihmisten asenteista. Usein myös liikkeestä eroaminen on ollut ihmiselle niin raskas prosessi, ettei halua edes puhua siitä. Vaikka haastateltavien määrä onkin pieni, tutkimukseni toi selkeästi esille monia asioita, joista voidaan todeta, että ilmiö on olemassa.

Lähteissä käytin paljon suomenkielisiä lähteitä sen vuoksi, että muissa maissa vanhoillislestadiolaisuutta tai siihen liittyviä asioita ei ole juurikaan tutkittu. Ulkomaiset lähteet ovat pääasiassa koulukokemuksiin ja koulukiusaamiseen liittyviä lähteitä. Olen käyttänyt paljon lähteenä ja tutkimuksen ”selkärankana” Johanna Hurtigin teoksia/tutkimuksia Maijan tarina ja Taivaan taimet. Hurtigia olen käyttänyt sen vuoksi runsaasti, koska vastaavaa aineistoa ei ole missään muualla. Hurtig on melkein ainoana tutkijana tutkinut vanhoillislestadiolaisen liikkeen arkaluontoisia ja järkyttäviäkin asioita. Esimerkiksi sukupuoliroolit vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä ja lasten asema yhteisössä olivat haastavia kappaleita minulle, koska niistä löytyy hyvin vähän tutkittua, validia tietoa.

Lähteissä ja kirjoittajissa huomasin myös hyvin nopeasti jaottelun: vanhoillislestadiolaisuudesta kertovia kirjoja on moni liikkeessä oleva kirjoittanut, ja se näkyy myös tavasta ilmaista asioita ja tuottaa tekstiä. Esimerkiksi Lars Leevi Laestadiuksen kappaletta kirjoittaessani ja lähteitä tutkiessani huomasin suuriakin eroja, miten Laestadiuksen elämän eri vaiheista ja asioista kerrottiin.

Löydöksistä pystyy tulkitsemaan, että koulu ja siellä tapahtuneet asiat ovat tuottaneet haastateltaville paljon toiseuden kokemuksia. On ollut vaikeaa ja ikävää jäädä ulkopuolelle luokan toimista tai retkistä. Samalla on ollut tunne siitä, että opettajakaan ei pidä minusta. Asioista ei ole puhuttu, eikä niitä ole käsitelty. Häpeä erilaisuudesta on saattanut jäädä pitkäksi ajaksi.

Jokainen haastateltava nosti esille kohtaamisen ja keskustelun tärkeyden. Opettajan velvollisuus on rakentaa luottamus. Opettajan ei kuulu ”lellä” samaan yhteisöön kuuluvia tai hyljeksiä erilaisiin yhteisöihin kuuluvia. Opettajan osa on hyväksyä kaikki oppilaat.

Voidaan todeta, että haastateltavat pystyvät käyttämään ja hyödyntämään omia kokemuksiaan tulevassa työssään. Omien kokemusten kautta heillä on halu olla luomassa keskustelua ja avoimuutta.

Vastaavaa pro gradu- työtä ei ole tehty. Toivon, että aihe herättelisi kiinnostusta tutkimaan lisää vanhoillislestadiolaisuuteen liittyviä asioita ja problematiikkaa. Tästä aiheesta voisi jatkaa tutkimalla, miten entiset vanhoillislestadiolaiset ovat pärjänneet elämässään, tai miten vanhoillislestadiolainen nainen kokee oman kehonsa –oma vai yhteisön?

Liikkeen naisten elämän erityispiirteet ovat kiinnostaneet tutkijoita. Vanhemmissa tutkimuksissa korostuu naisten asema perinteen jatkajana. Uusimmissa tutkimuksissa kiinnostus kohdistuu siihen, miten naiset rakentavat suhdettaan uskoon. Vanhoillislestadiolaisen naisen toimijuutta käsitteleviä rakenteita ja rajoja ei ole tutkimuksissa aiemmin kuvattu. Vanhoillislestadiolaiset naiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, elävät monin tavoin erityisessä todellisuudessa. Toiseuden kokeminen on mahdollista myös oman yhteisön sisällä (Hurtig, 2013, s. 122.)

Tutkimukseni johtopäätökset ovat, että vanhoillislestadiolaisilla lapsilla on monia riskejä kokea koulussa toiseuden ja erilaisuuden tunnetta. Voidaan myös todeta, että opettajan merkitys vaikeissa tilanteissa nähtiin pettymyksenä. Opettajat eivät osanneet keskustella asiasta lasten kanssa. Tiukkojen sääntöjen kanssa eläneenä haastateltavat kokivat kehonsa vieraana, ja kehon ilmaisun vaikeana, jota vasta aikuisena ovat alkaneet kehittämään. Tullevina luokanopettajina haastateltavat haluavat luoda avoimempaa ja vuorovaikutuksellisempaa koulukulttuuria, jossa vanhoillislestadiolaisuus ei ole tabu.

Lähteet

- Aikio, M. (1987). Saamelaiset - sovinnolliset sopeutujat. Rovaniemi: Lapin maakuntamuseo.
- Aikio, M. (1988). Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä : kielisosiologinen tutkimus viiden saamelaiskylän kielenvaihdosta 1910-1980. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Alaranta, J. (2013). Taakkojen kantaja vai ilmiäntaja? Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin vaihtolovelvollisuus ja siitä vuosina 2010-2012 käyty julkinen keskustelu. Perniö: Johannes Alaranta.
- Behavioural Science Institute, Radboud University. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(6), 789–799, Copyright. Taylor & Francis Group, LLC. London: Routledge.
- Dale, K. A. & Alpert, J. L. (2007). Hiding behind the cloth: Child Sexual Abuse and the Catholic Church. *Journal of Child Sex Abuse*, 16 (3), s. 62.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2001). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS- kustannus, 24 - 43.
- Eskola, J., Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere : Vastapaino.
- Hallamaa, J. (2003). Uskonnotonta moraalialia vai moraalitonta uskontoa? teoksessa T. Helenius, T. Koistinen, S. Pihlström (toim.) Uskonnonfilosofia. Helsinki: WSOY, 20.
- Hamarus, P., Kaikkonen, P. (2008). Schoolbullying as a creator of pupil peer pressure. *Education Research*. University of Jyväskylä: Finland.
- Heidegger, M. (1995). Teoksen alkuperä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö taide.
- Heikkinen, H. L. T. (2001). Narratiivinen tutkimus- Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J., Valli, R (toim.) ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: Ps-kustannus, 116-118.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2000). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huotari, V. (1981). Kirkkomme herätysliikkeet tänään. Helsinki : Kirjapaja.
- Hurtig, J. (2014). Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere: Vastapaino.
- Hurtig, J. (2013). Murretuista murtajiksi – muutoksia vanhoillislestadiolaisten naisten yhteisösuhteissa ja toimijuudessa. Teoksessa E. Virokannas, S. Väyrynen (toim.) Varjoja naiseudessa. UK: UNIPress, 119-133.
- Hurtig, J., Leppänen, M. (toim.) (2012). Maijan tarina. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yksilön ja yhteisön traumana. Helsinki: Kirjapaja.
- Husserl, H. (1995). Fenomenologian idea. Viisi luentoa. Helsinki: Loki-kirjat.
- Husserl, H. (2006). Uudistuminen ja ihmisyys. Luentoja ja esseitä. Suomentanut; Miettinen, T., Pulkkinen, S., Taipale, J.

- Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (2008). Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit oy.
- Kallunki, V. (2013). Maailmassa mutta ei maailmasta. Teoksessa M.A. Hintsala, M. Kinnunen (Toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 67-74.
- Kaulio, P., Svenning, H. (2006). Sisaruus. Rakkautta, vihaa, kateutta. Helsinki: Minerva kustannus oy.
- Kauppila, R. A. (2005). Vuorovaikutus – ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kettunen, P. (2011). Kätetty ja vaijettu. Helsinki: Kirjapaja.
- Kinnunen, M., Hintsala, M.A.(Toim.) (2013). Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja.
- Kutuniva, M. (2003). Kaiken se kestää, kaikessa usko, kaikessa toivoo, kaiken se kärsii – katkelmia lestadiolaisaitien elämästä. Teoksessa P. Naskali, M. Autti, S. Keskitalo-Foley, A. Korhonen, M. Kutuvina (Toim.) Tuulia, feministisiä näkökulmia lappilaiseen sukupuolikulttuuriin. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 70-71.
- Kuurme, T. 2004. Koulun sivistystehtävä ja oppilaan koulutodellisuus. Oulu: Oulun yliopisto.
- Lahelma, E. (2002). Gendered Conflicts in Secondary School: fun or enactment of power? *Gender and Education*, 14(3), 296.
- Laine, T. (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS- kustannus, 28-46.
- Lehtola, V.P. (1997). Saamelaiset: historia, yhteiskunta, taide. Inari: kustannus-Puntsi.
- Leinonen, Jouko. (2005). Minkä jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako. Teoksessa Palola, A.P & Sivula, M. L. (toim.) Minä uskon. Vuosikirja 2005. Oulu: Suomen rauhanyhdistyksen keskusyhdistys ry, 102-105.
- Leppänen, R. (2013). Raamatullisuuden juurakoissa. Teoksessa Hintsala, M. A & Kinnunen, M. (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 22.
- Linjakumpu, A. 2012. Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa. Tampere: vastapaino.
- Linjama, T.(Toim.) (2014). Nyt vapaa olen. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kertomuksia. Joensuu: Kustannusosakeyhtiö Hai.
- Lohi, S. (1997). Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys.
- Lohi, S. (2006). Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat. Jyväskylä: Suomen rauhanyhdistyksen keskusyhdistys.
- Nissilä, H.M. (2013). Kolonisoitu keho, yhteisöllinen minuus. *Vartijalehti* 2014 (3), 61-65.

- Palola, A.P. (2010). Suomen rauhanyhdistyksen keskusyhdistyksen historia. 1, kahden kuoren suojassa. Oulu: suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys.
- Palola, A.P. (2011). Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistyksen historia. 2, Evankeliumin työlaajenee : (1945-1961). Oulu: suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage.
- Paulaharju, S. (1965). *Taka-Lappia*. Porvoo: WSOY.
- Pentikäinen, J. (1995). *Saamelaiset: pohjoisen kansan mytologia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Pentikäinen, J., Pulkkinen, R. (2011). *Lars Leevi Laestadius: yksi mies, seitsämän elämää*. Helsinki: Kirjapaja.
- Perttula, J. (1995). Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Suomen fenomenologian instituutti. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Perttula, J. (2012). Mikä tekee kokemuksen tutkimisesta fenomenologista? Teoksessa; kokemuksen tutkimus 3. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 319-331.
- Perttula, J. (2008). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Kokemuksen tutkimus: Merkitys- tulkinta- ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7.
- Pirttiniemi, J. (2000). Koulukokemukset ja koulutusratkaisut, Peruskoulun vaikuttavuuden tarkastelu oppilasnäkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rauhala, P. (2013). *Taivas laulu*. Helsinki: Gummerus kustannus oy.
- Ruoho, A. Ilola, V. (2014). *Usko, toivo ja raskaus*. Jyväskylä: Atena kustannus oy.
- Salomäki, H. (2010). Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Satulehto, M. (1992). Elämismaailma tieteiden perustana: Edmund Husserlin tieteen filosofia. Tampere: Tampereen yliopisto, 35-37.
- Scholte, R. Sente, M. Granic, I. (2010). Do Actions Speak Louder Than Words? Classroom Attitudes and Behavior in Relation to Bullying in Early Adolescence.
- Seurujärvi-Kari, I. (1994). Johdatus saamentutkimukseen. Teoksessa U.M. Kulonen, J. Pentikäinen, I. Seurujärvi-Kari. Helsinki : Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 13-18.
- Sivula, M. (2013). Lastensuojelutyötä lestadiolaisperheissä. *Lasten maailma* 2013 (1), 49.
- Suorsa, T. (2011). Kokemuksen yksilöllisyys, yhteisyys ja yhteiskunnallisuus. Teoksessa T. Latomaa, T. Suorsa (toim.) kokemuksen tutkimus 2. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 175-176.
- Syrjälä, L. (2001). Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltola, R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Ps-kustannus, 203-210.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- White, N. La Salle, T. Ashby, J. S. & Meyers, J. (2014). A Brief Measure of Adolescent Perceptions of School Climate. *School Psychology Quarterly*, 349-359.

Toivio, K. (2013). Ehkäisykielto: omantunnon asia vai ihmisoikeuskysymys. Teoksessa M.A., Hintsala, M. Kinnunen (Toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 126.

Haastattelurunko:

1. Voisit kertoa itsestäsi ja omasta koulupolusta sekä minkälainen on nykyinen elämäntilanteesi?
2. Kuvaile, mitä vanhoillislestadiolaisuus tarkoittaa sinulle?
3. Kerro, miten vanhoillislestadiolaisuus näkyi alakoulun arjessa, mikäli se näkyi jollakin tavalla?
4. Kuvaile ystäväpiiriäsi alakoulussa.
5. Onko vanhoillislestadiolaisuus vaikuttanut sinun oppimiseen?
6. Onko vanhoillislestadiolaisuudessa ollut jotakin etua tai hyvää?
7. Kuvaile alakoulun opettajia.

- Mitä hyvää/huonoa muistat opettajistasi?

8. Millä tavalla koet, että olet selviytynyt omassa elämässäsi?

9. Minkä arvon annat nykyään sille, että olet entinen vanhoillislestadiolainen ja tuleva luokanopettaja?

- Miten meinaat hyödyntää sitä omassa tulevassa ammatissasi?

